

Lapin alueelliset kehitysnäkymät

Kevät 2021

Lapissa asui vuoden 2020 lopussa 176 665 henkilöä. Vuoden aikana väestö väheni 496 henkilöllä. Vuoden 2020 lopussa työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli 15,1 % ja työttömiä työnhakijoita oli 12 195.

	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	0	+	+
Työttömyyden määrä ja rakenne	0	0	+
Työvoiman saatavuus	0	0	0
Arviointiaskeikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (- -) paljon heikompi			

Yleiskuva alueen tilanteesta ja näkymistä

Lapin elinkeinoelämä ja aluetalous ovat voimakkaasti muuttuvassa tilanteessa. Vuosi sitten Lapin toimintaympäristö koki äkillisen ja yllättävän pysähdyksen. Koronaepidemia on runnellut voimakkaasti palvelualojen liiketoimintaa jo vuoden ajan. Kevään 2020 rajoitustoimet ajoittuivat juuri kuumimpaan Lapin matkailun talvisesonkiin. Käytännössä tämä tarkoitti, että matkailutoimialalla, siihen läheisesti liittyvillä toimijoilla sekä rajat ylittävässä liiketoiminnassa kassavirta pysähtyi. Lisäksi työt siirtyivät verkkoon, YT-menettelyjä käynnistettiin ja määräaikaista työsuhdetta päätettiin ennenaikaisesti. Vieläkään ei ole tiedossa, milloin matkailusta riippuvaiset toimialat palautuvat koronan jälkeiseen uuteen normaaliin.

Viime vuoden kevät vahvisti toimijoiden yhdessä tekemisen perinnettä Lapissa. Toimijat, ml. elinkeinoelämän keskeiset verkostot ja yritykset, ovat olleet vahvasti sitoutuneita hakemaan ratkaisuja vaikeaan tilanteeseen. Organisaatioista on löytynyt valmiuksia uusiutumiseen ja joustavuutta fokusoida oma toiminta toimintaympäristön muutokseen ja yhteiseen tavoitteelliseen tekemiseen. ELY-keskuksessa ja TE-toimistossa toimintoja uudelleenorganisoiitiin niin, että kriisin myötä kasvaneisiin palvelutarpeisiin voitiin vastata joustavasti. ELY-keskusten yhteisenä voimannäyttteenä käynnistettiin keskitetty koronatukiin liittyvä puhelinpalvelu. Lisäksi Lapissa otettiin käyttöön ostopalveluna toteutettu neuvonta- ja ohjauspalvelu yrityksille.

Lapin elinkeinoelämän tilannekuvaa päivitettiin viikoittain yhdessä keskeisten elinkeinoelämän ja yrityspalvelutoimijoiden kanssa. Elinkeinoelämän tilannekuva linkittyi osaksi laajempaa maakuntaliiton johdolla ylläpidettyä tilannekuvaa, jota päivitettiin keskeisten organisaatioiden muodostamassa johdon strategiafoorumissa. Lisäksi otettiin ylläpidettäväksi matkailun tilannekuva, johon koottiin myös yritys kohtaista tietoa. Loppuvuodesta tilannekuva ja äkillisen rakennemuutoksen toimintasuunnitelma tarvittiin Tornion Outokummun terästehtaan aloittaessa yhteistoimintamenettelyn.

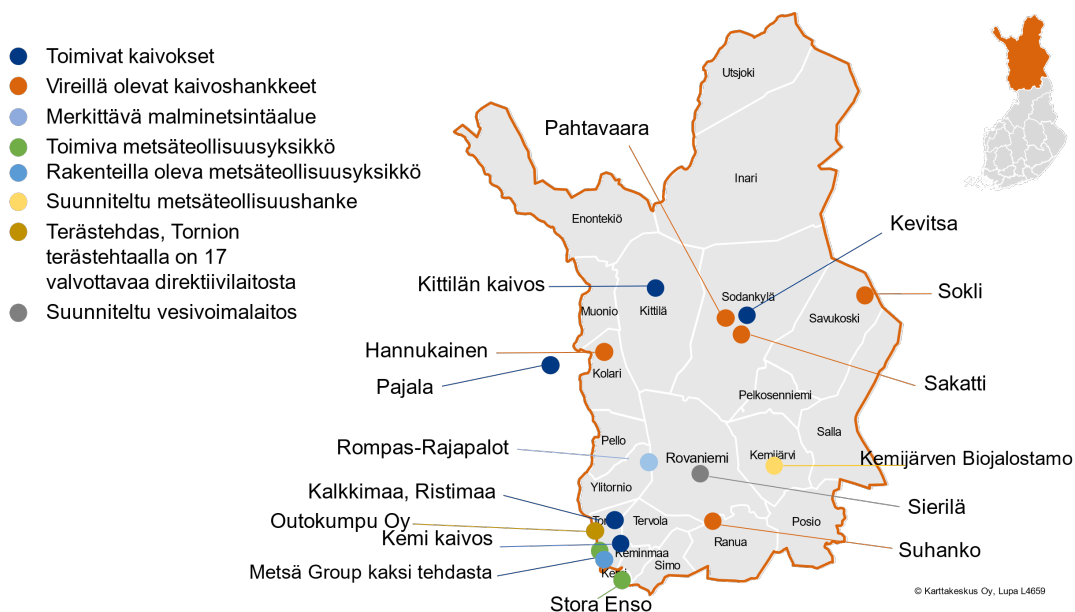
Huhtikuun 20. päivä äkillisen rakennemuutoksen toimintamallia taas tarvittiin, kun Stora Enson Veitsiluodon paperitehdas ilmoitti käynnistävänsä yt-neuvottelut koskien 670 henkilöä. Paperin kysyntä on maailmalla laskenut eikä tuotanto ole yhtiön mukaan taloudellisesti kannattavaa. Tehtaan sulkeminen on tarkoitus toteuttaa kuluvan vuoden kolmannella neljänneksellä.

Kaivos- ja teollisuustoimialalle pandemialla oli vähemmän vaikutuksia. Alkuvuodesta 2021 tuli positiivinen uutinen Metsä Fibren biotuotetehtaan rakentamisesta. Tämä haastaa toimijat samanaikaisesti luomaan edellytyksiä elinkeinoelämän palautumiselle uuteen normaaliin ja osallistumaan suurhankkeeseen, joka luo uusia työpaikkoja teollisuuden arvoketjuun. Investointi on pohjoisen pallonpuoliskon suurin metsäteollisuuden investointi ja luo merkittävän määrän työpaikkoja etenkin rakennusvaiheessa.

Elinkeinoelämän rattaat pyörähtävät käyntiin biotuotetehdashankkeen ympärillä ja sillä on huomattavia positiivisia vaikutuksia alueelle ja koko Suomelle. Kaikkiaan valtio investoi lähivuosina noin 300 miljoonaa euroa Pohjois-Suomen väyläinfraan. ELY-keskus on ollut yhdessä laaja-alaisen toimijajoukon kanssa valmiina tarttumaan positiivisen uutisen mukanaan tuomiin haasteisiin hyödyntäen alueella kehitettyä suurhankkonseptia, mutta myös koronapandemian yhteydessä syntyneitä uudenlaisia toimintatapoja sekä tasavertaisuuteen ja luottamukseen perustuvaa kumppanuutta.

Matkailun ja sen oheistoimialojen osalta kriisistä toipumisen arvioidaan kestävän 3-5 vuotta. Näiden toimialojen liiketoiminnan elpymiseksi ja kehittämiseksi tarvitaan tehostettuja toimenpiteitä ja myös taloudellisia panostuksia. Alueelle suunnatut EU:n elvytysrahat tulevat tarpeeseen. Niitä voidaan suunnata yritysten uudistumisen, innovaatioiden ja osaamisen tueksi sekä vihreään siirtymään ja teknologian hyödyntämiseen liittyvien valmiuksien parantamiseksi.

Lapissa on useita teollisuuden suurhankkeita ja toimivia laitoksia. Suurhankkeiden käsittely vaatii ELY-keskuksen eri vastualueilta ja muilta viranomaisilta resursseja hankkeen eri elinkaarivaiheissa. Myös toimivat laitokset ja niiden ekosysteemit työllistävät. Esimerkiksi ympäristövalvonnan lisäksi ELY-keskus suunnittelee tieyhteyksiä ja pitää yllä tietoa teiden kunnosta sekä hankkii osaamista ja osaavaa työvoimaa.

Oheisessa kartassa on koottuna Lapin toimivat teollisuus- ja kaivosyksiköt sekä suunnitteilla ja vireillä olevat hankkeet. Kartassa ei ole Lappiin toteutettuja ja suunniteltuja tuulivoima-alueita, joista suurimmat sijoittuvat Lounais-Lappiin. Lapissa on metsämaata 5 miljoonaa hehtaaria, josta puuntuotantoon on käytettävissä noin kaksi kolmasosaa. Puuvirrat liikkuvat kohti etelää Enontekiön ja Inarin korkeudelta alaspäin. Lapin alueella teiden parannusurakoita tehdään noin 18,3 miljoonan eurolla Lapin ELY-keskuksen kilpailutuksen kautta ja Väylävirasto kilpailuttaa VT4 parantamishankkeen Simon taajaman kohdalla.

Vaikka pandemialla on ollut huomattavat kielteiset vaikutukset ihmisten ja yritysten arkeen, se on myös vauhdittanut digitalisaatiokehitystä, auttanut yrityksiä ja työnhakijoita uudelle uralle sekä vahvistanut alueen muutoskyvykkyyttä. Kriisi on tuonut mukanaan uuden normaalin, johon kuuluu osaksi työn ja yrittäjyyden uudet mallit ja muodot, etätyö ja monipaikkaisuus. Kriisi on viitoittanut työssä olevia ja työnhakijoita osaamisen kehittämiseen sekä myös uusille urapoluille. Onnistuneet etätyöjaksot ja näkymä siitä, että työtä voidaan tehdä monipaikkaisesti, on tukenut uudenlaisia työjärjestelyjä. Lapille etätyö ja uudenlaiset työjärjestelyt ovat suuri mahdollisuus tilanteessa, jossa kilpailu osaavasta työvoimasta kiristyy. Etätyö ja monipaikkaisuus ovat monelle työntekijälle ja yritykselle houkutteleva vaihtoehto, mutta edellyttää nykyistä toimivampia tietoliikenneyhteyksiä. Monipaikkaisuus ja osavuotinen useammalla paikakunnalla asuminen haastaa myös rakenteita ja hakemaan ratkaisuja kaksoiskuntalaisuuteen, esim. kotikunta- ja verotusperusteisiin.

Väestötilastot eivät tunnista etätyön vaikutuksia, mutta Lapin väestökehityksessä näkyi viime vuonna positiivista virettä lähes kaikissa kunnissa. Rovaniemen ja Kolarin lisäksi väestö lisääntyi Sallassa, Savukoskella ja Utsjoella. Lapin kuntien yhteenlaskettu tulos vuodelta 2020 oli 58 milj. euroa. Lapin kunnille maksettiin korona-avustuksia yhteensä 49 milj. euroa, joka osin tuki kuntien tilipäätösten ylijäämää. Lapissa valtionosuudet kasvoivat vähemmän kuin koko Suomessa.

Lappi on monien mahdollisuuksien maakunta. Äkillinen negatiivinen rakennemuutos yhdessä elinkeinoelämän myönteisten uutisten kanssa tarjoaa mahdollisuuden loikata uuteen tulevaisuuteen. Uusien mahdollisuuksien tekemistä tukevat valmisteilla olevat EU:n elvytyspaketit ja niiden painopisteet vihreään siirtymään ja digitalisaatioon sekä parempaan kilpailukykyyn.

Elinkeinoelämän tilanne ja näkymät

Lapin elinkeinoelämän tilanne heikkeni, kun viime kevään koronapandemian rajoitustoimenpiteet iskivät rajusti matkailu- ja palvelualoille sekä raja-alueiden liiketoimintaan. Matkailun paras sesonki pysähtyi kuin seinään ja aikaisemmin rajattomalla alueella toimivien ihmisten ja yritysten arki vaikeutui huomattavasti. Matkailun ja rajakaupan näkymät ovat edelleen sumuiset. Helmikuussa 2021 julkaistun Lapin Matkailuelinkeinon Liiton ja Lapin Kauppakamarin kyselyn mukaan alan yritysten taloudellinen tilanne ja näkymät ovat edelleen surkeat. Vuoden 2021 kokonaisasiakasmäärä ja matkailutulot romahtavat. Lähes 60 % alan yrityksistä arvioi, että niillä ei ole mahdollisuutta jatkaa toimintaansa yli 10 kuukautta. Maaliskuussa voimaan tullut sulkutila kuritti ravintoloita entisestään ja heikentää yritysten selviämistä.

Kaupan osalta vaikutukset ovat olleet kaksijakoiset. Kansainvälisen matkailun tyrehtyttyä matkailun ympärillä toimivat pienet erikoiskaupat ja rajakauppa ovat suurissa vaikeuksissa. Elintarvike- ja rautakaupassa tilanne on huomattavasti parempi ja kaupankäynnin on arvioitu jopa hieman vilkastuneen koronavuoden aikana.

Teollisuus on selviytynyt äkillisestä toimintaympäristön muutoksesta huomattavasti vähäisemmillä kolhuilla. Teollisuuden liikevaihdossa tapahtui laskevaa kehitystä jo aiemmin. Viimeisen vuoden aikana tuotteiden kysyntä on hieman hiipunut ja lisäksi on esiintynyt jonkin verran ongelmia raaka-aineiden ja komponenttien saatavuudessa. Teollisuuden synkin hetki koettiin, kun Stora Enso ilmoitti huhtikuussa käynnistävänsä tehtaan alas-ajon Kemin Veitsiluodossa. Yhtiöllä on erittäin merkittävä rooli aluetaloudessa ja se tarjoaa työmahdollisuuksia oman henkilöstön lisäksi sadoille alihankkijoiden työntekijöille. Jo aiemmin marraskuussa Outokummun teräsyhtiö ilmoitti aloittavansa yhteistoimintaneuvottelut, joiden lopputuloksena Tornion tehtaalta ja Kemin kaivokselta häviää yli 230 työpaikkaa. Toisaalta teollisuudessa on valoisia näkymiä,

kun Metsä Fibre ilmoitti rakentavansa Kemiin 1,6 miljardin biotuotetehtaan. Työt ovat käynnistyneet hankkeen ympärillä jo viime vuoden puolella. Lisäksi Lapin toista metsäteollisuuden investointia viedään tavoitteellisesti eteenpäin. Kemijärven Biojalostamohanke sai Vaasan hallinto-oikeudesta vapauttavan päätöksen ympäristövalituksiinsa, mikä luo edellytykset hankkeen käynnistymiselle kesällä 2021. Samanaikaisesti naapurimaassa Ruotsissa on käynnistynyt merkittäviä investointeja kaivos-, akku- ja metalliteollisuudessa.

Kaivosteollisuudessa koronakriisi ajoittui vaiheeseen, jossa kaikilla metallikaivoksilla on käynnissä mittavat investoinnit, jotka mahdollistavat toiminnan kasvun ja uusien työpaikkojen syntymisen alalle. Lisäksi Lapissa on valmistelussa useita kaivoshankkeita, jotka osaltaan luovat myönteisiä odotuksia toimialalle. Investoinnit malminetsintään kääntyivät viime vuonna Suomessa kasvuun. Mineraaliklusterin ja kaivostoiminnan alueelliset vaikutukset ovat merkittäviä ja ne muodostavat tärkeän kivijalan Lapin tulevaisuuden myönteiselle kehitykselle yhdessä metsäteollisuuden suurhankkeiden kanssa.

Rakentamisen osalta tilanne on ollut pandemian aikana suhteellisen vakaa. Alueella on käynnissä merkittäviä julkisia ja yksityisiä rakennuskohteita. Julkisista rakennushankkeista merkittävin on Lapin keskussairaalan laajennus, lisäksi on useita koulu- ja tiehankkeita. Yksityissektorilla painopiste on ollut teollisuus- ja asuntorakentamisessa. Matkailurakentaminen on hiljentynyt. Isoja ja merkittäviä suunnitelmia on kuitenkin julkaistu. Asuntorakentamista Lapissa on lähinnä Rovaniemellä. Biotuotetehtaan myötä odotukset lisääntyvät Kemi-Tornion alueella myös asuntorakentamisessa.

Rakennusalaan liittyvät epävarmuustekijät väistyivät Kemin jätti-investoinnin myötä, johon on kytköksissä useita infrahankkeita noin 300 miljoonan euron edestä. Lisäksi teiden parannusurakoita tehdään eri puolilla Lappia. Lapin ELY-keskus kilpailuttaa kahdeksan urakkaa noin 18,3 miljoonalla eurolla ja samassa urakassa voi olla useampia kohteita. Suurin yksittäinen parantamiskohde on Kittilän kaivokselle johtava tie välillä Köngäs-Hanhimaa. Yhdeksän miljoonan euron urakan kustannuksiin osallistuvat kunta ja kaivosyhtiö merkittävällä panoksella.

Maaseutuelinkeinoissa on ollut havaittavissa varovaisuutta investointihankkeissa. Maidon tuotantomäärää pyritään rajoittamaan ja tulos on siksi maitotiloilla heikko. Maidontuotannon väheneminen vaikuttaa maitotilojen lopettamisen myötä myös lihan tuotantoon. Perusmaataloudessa, metsätaloudessa ja porotaloudessa ei ole tapahtunut huomattavia muutoksia koronan vaikutuksesta. Korona voi kuitenkin vaikuttaa lomittajien saantiin. Matkailuun ja mm. suoramyyntiin sidoksissa olevat maaseutuyritykset kokivat viime vuoden tilanteen erittäin haasteellisenä. Tervolan Louelle on kehittynyt maaseutuosaamiskeskus oppilaitoksen, yritysten ja tutkimuslaitoksen yhteistyönä.

Oppilaitoksella valmistaudutaan lampaiden ja lapinlehmien siirtymiseen Pelson vankilasta Louelle.

Maastopyöräilyn suosio on kasvanut matkailussa viimeisten vuosien aika huomattavasti. Tähän asti pyöräilyn kehittäminen on keskittynyt matkailukeskusten tuntumaan. Pohjois-Suomen, Ruotsin ja Norjan alueelle kehitetään monipuolista pitkien retkipyöräilyreittien verkostoa. Kahden eri hankkeen tavoitteena on rakentaa useamman päivän pyöräilyreittejä ja palvelutarjontaa arktiselle alueelle.

Kevään 2021 Pk-yritysbarometrin tulokset eivät ole niin synkkää luettavaa kuin viime syksynä, vaikka yritysten epävarmuustekijät heijastuvat edelleen kauttaaltaan vastauksissa. Tulevaisuuden näkymät ovat lappilaisissa pk-yrityksissä koko maata ja myös lähialueita heikommat. Investointeihin suhtaudutaan varauksellisesti, kasvuhakuisten yritysten osuus on laskeva ja sopeuttamisen tarpeita esiintyy joka kolmannessa kyselyyn vastanneessa yrityksessä.

Vuonna 2020 ELY-keskus myönsi Lappiin rahoitusta kaikkiaan lähes 52 miljoonaa euroa, mikä on yli 10 miljoonaa euroa enemmän kuin edellisenä vuonna. Hankintapäätöksiä tehtiin yli 85 miljoonalla eurolla, mikä on lähes 50 miljoonaa euroa enemmän kuin vuonna 2019.

Pandemian jälkeisen kasvun varmistamiseksi ja lappilaisen yritystoiminnan uudistumiseksi sekä jatkuvuuden turvaamiseksi käynnistettiin viime vuoden aikana useita laajapohjaisia yhteistyöhankkeita. Tietoa koottiin matkailutoimialan heijastevaikutuksista kuljetukseen, rakentamiseen sekä henkilöstöpalveluyrityksiin. Lapin liiton johdolla valmisteltiin alueellinen selviytymissuunnitelma, jolla haluttiin luoda uskoa tulevaisuuteen. Lapin tulevaisuuskuvat 2040 –luvulla skenaariotyön tavoitteena oli tarkastella muutosten vaikutuksia pitkällä aikavälillä vaihtoehtoisten tulevaisuuskuvien avulla. Korona Exit -tiekartan tarkoituksena on puolestaan auttaa Lapin toimijoita hahmottamaan tietä ulos koronaviruksesta sekä tunnistamaan ja määrittelemään tarvittavia toimenpiteitä vuosille 2021–2023. Lapin Matkailuelinkeinon Liitto on laatinut neljä Lapin matkailun skenaariota ja toimintasuunnitelmat jokaiseen skenaarioon. Skenaariotyössä analysoitiin koronapandemian tuomia muutoksia globaalissa toimintaympäristössä sekä tunnistettiin kriisin muuttamien trendien vaikutuksia matkailumarkkinoihin, kuluttajakäyttäytymiseen ja alan kilpailutilanteeseen.

Työvoiman kysynnän ja osaamistarpeiden näkymät

Työllisyys kehittyi myönteisesti Lapissa useana vuonna peräkkäin. Vuonna 2019 työllisyysaste nousi yli 70 prosenttiin ja ero koko maahan kaventui. Maaliskuu 2020 toi äkkikäänteeseen myönteiseen kehitykseen, kun koronaviruksen rajoitustoimet iskivät työllisyyteen koko maata voimakkaammin. Kevättalven matkailukausi päättyi ennen aikojaan, yritykset joutuivat turvautumaan lomautuksiin ja työsuhteet päättyivät suunniteltua aiemmin. Työllisten määrä romahti keväällä 7 000 henkilöä alemmaksi kuin edellisenä vuonna. Koko vuoden työllisten määrä tippui 4 000 henkilöllä ja työllisyysaste alle 68 prosenttiin. Rajuimmin henkilöstömäärän vuosimuutos painui huhtikuusta alkaen miinukselle palveluissa ja kaupassa. Kaupan henkilöstömäärä lähti elpymään kesäkuusta alkaen palveluja nopeammin.

Työvoiman kysyntä oli kasvussa ja vilkasta ennen koronakriisiä. Koronaviruksen leviämistä rajoittavat toimet ovat heijastuneet kysyntää vähentävästi erityisesti matkailuun kytkeytyvillä palvelualoilla ja sitä kautta erityisesti Pohjois- ja Tunturi-Lapissa sekä Rovaniemen seudulla. Matkailussa on myös tarjolla aiempaa vähemmän kausityömahdollisuuksia opiskelijoille ja muualta Lapin matkailutehtäviin hakeutuville työntekijöille. Työvoiman kysyntää on silti edelleen huomattavassa määrin ja TE-toimistoon ilmoitettiin viime vuonnakin Lapissa yli 19 000 avointa työpaikkaa, viidennes vähemmän kuin edellisenä vuonna.

Pk-yrityksistä lähes kolme neljästä ennakoi, että henkilöstön määrässä ei tapahdu muutoksia. Henkilöstömäärää kuvaava saldoluku parani, mutta jäi edelleen miinukselle ja maan heikoimmaksi. Lapissa parhaat näkymät ovat teollisuudessa ja seutukunnista Kemi-Tornion alueella. Yli puolet yrityksistä arvioi osaavan työvoiman saataavuuden muodostuvan kasvun esteeksi. Joka kolmas Pk-yritysbarometriin vastannut yritys kokee tarvetta sopeuttaa toimintaansa käyttäen lomautuksia, työaikajärjestelyjä, irtisanomisia tai tilapäistä palkan alennusta. Sopeutustoimenpiteiden tarve on lisääntynyt huomattavasti viime vuoteen verrattuna.

Koronaviruksen rajoitustoimet ja niiden muutokset luovat edelleen huomattavia epävarmuustekijöitä työvoiman kysyntään. Matkailutyövoiman kysynnän elpyminen on riippuvainen kansainvälisen matkailun avautumisesta. Marraskuussa Outokummun teräsyhtiö ilmoitti toiminnan tehostamiseen liittyvästä YT-menettelystä. Työpaikkamene-tyksistä yli 230 kohdistui Outokummun Tornion terästehtaaseen ja Kemin kaivokseen. Keskeiseksi tavoitteeksi Tornion äkillisen rakennemuutoksen toimenpidesuunnitelmassa asetettiin toimenpiteiden rakentaminen auttamaan irtisanottavia löytämään uutta työtä tai liiketoimintamahdollisuuksia Kemin biotuotetehtaan ympäriltä. Kiertotalous on keskeinen teema uudessa biotuotetehtaassa ja Kemin Kiertotalouskeskuksella on siinä vahva rooli. Stora Enson Veitsiluodon tehtaalta loppuu työt 670

henkilöltä ja kokonaisvaikutus työllisyyteen arvioidaan olevan noin 1 300–1 500 henkilötyövuotta. Yhteistoimintaneuvottelut käynnistyivät huhtikuun lopussa ja tehtaan arvioidaan menevän kiinni kuluvan vuoden kolmannella neljänneksellä.

Odotettu Metsä Groupin Kemin biotuotetehtaan investointipäätös saatiin helmikuussa. Rakentamisvaihe tulee näkymään Kemi-Tornio-alueen ja Lapin lisäksi lähimaakunnissa ja laajemminkin Suomen työllisyyskehityksessä ja työvoimatarpeina. Metsä Groupin mukaan tehdasalueella työskentelee seuraavan kolmen vuoden aikana 15 000 henkilöä, joista suurin osa suomalaisia. Investointiin liittyvää infrarakentamista tehdään myös tehdasalueen ulkopuolella. Investointi tuo kaivattua työtä lappilaisille yrityksille ja rakentajille. TE-toimisto on organisoitunut Metsä Groupin ja alihankkijoiden tarpeisiin ja perustanut rekrytointitiimin, johon rekrytoidaan henkilö koordinoimaan työvoiman saatavuuden kokonaisuutta.

Kemin biotuotetehtaan toimintavaiheen aikana puunhankinta-alue on laaja ja sitä kautta työllisyysvaikutukset ja työvoimatarpeet ulottuvat laajalle alueelle. Puunhankinta tuo metsänhoitoon, puun korjuuseen ja kuljetukseen yli tuhat uutta työpaikkaa. Vaikka puunhankinnan kasvu painottuu Lapin, Pohjois-Pohjanmaan ja Kainuun maakuntiin, vaikuttaa se koko maan puuvirtoihin ja sopimusyrittäjille syntyy työpaikkoja myös muualle maahan. Puun korjuuketjuun tarvitaan runsaasti lisää työvoimaa, joten puunhankinnalle ja metsäpalveluille kaikki oppilaitokset, joissa voi suorittaa metsäalan perustutkinnon ovat tärkeitä. Metsäyhtiö panostaa kuljettajakoulutuksen lisäämiseen ja tukee sopimusyrittäjiään rekrytoinneissa.

Lapissa vireillä olevien suurten teollisuushankkeiden työvoimatarpeisiin on varauduttu toteuttamalla jo hankkeiden suunnitteluvaiheesta lähtien tiivistä yritysten, aluekehittäjien, oppilaitosten ja elinkeinoyhtiöiden suurhanketoimintamallia. Osa toimintamallia on koulutustyöryhmä ja esimerkiksi metsäteollisuusinvestointien tarpeita on pystytty ottamaan huomioon ennakoivasti koulutustarjonnassa. Toimintamallia voitiin hyödyntää myös Tornion äkillisen rakennemuutoksen toimenpidesuunnitelman työstämisessä.

Ammattiopisto Lappia kouluttaa prosessityöntekijöitä alueen tehtaiden tarpeisiin ja on kehittänyt logistiikan koulutusta. Metsäkoneenkuljettajia ja puutavara-auton kuljettajia koulutetaan Lapin koulutuskeskus Redussa. Metsäalalle ja koulutukseen hakeutumista tuetaan järjestämällä tutustumiskoulutuksia eri paikkakunnilla. Lapin ammattikorkeakoulu kouluttaa eri alojen insinöörejä ja metsätalousinsinöörien koulutuspaikkoja on lisätty. Rakennusmestareiden koulutus alkaa tänä vuonna. Tarjolla on insinööreille myös muuntokoulutuskokonaisuuksia, jotka tarjoavat tietoa teollisuuden automaatiosta ja kunnossapidosta ja sopivat Kemin uuden tehtaan koulutustarpeisiin. Eri-laista lisä- ja täydennyskoulutusta rakennetaan osaamistarpeiden pohjalta.

Seuraavien kymmenen vuoden aikana joka kolmas kunta-alan ja valtiotyöntekijöistä jää eläkkeelle. Työntekijöiden ikärakenteen vuoksi kunta-alan eläkkeelle jäävien osuus on Lapissa maan korkein, 39 % ja eläkkeelle jääviä on 7 000. Kuntapäätäjä-barometrin mukaan työvoiman saatavuus on Lapin kunnissa heikoin koko maassa. Lapin vastaajista 57 % arvioi, ettei hakijoita ole ollut riittävästi avoimiin työpaikkoihin. Kuntasektorillakin on tunnistettu, että työnantajamielikuvalla, työoloilla ja hyvällä henkilöstöpolitiikalla on iso vaikutus kunnan houkuttelevuuteen työpaikkana. Rovaniemen ja Kemin kaupunki ovat kokeilleet työvoiman rekrytoinnissa anonyymiä rekrytointia.

Osaavan työvoiman saatavuus on ollut vuosia keskeinen Lapin haaste ja työvoiman saatavuushaasteet kohdistuvat yhä useampiin ammatteihin. Työttömyyden kasvusta huolimatta työvoiman saatavuusongelmia on ollut koronapandemian aikanakin. Sosiaali- ja terveydenhuollossa ja opetuslalla on vaikeuksia rekrytoida henkilöstöä erityisesti pienille paikkakunnille. Myös rakentamisessa, kuljetusalalla, teollisuudessa ja puhtaanapidossa on haasteita työvoiman saatavuudessa. Matkailussa on valmistauduttava vastaamaan työvoiman saatavuushaasteisiin kansainvälisen matkailun elpymässä. Matkailualalla on tunnistettu riskinä, että osa matkailualalla työskennelleistä ei jää odottamaan työvoiman kysynnän palautumista, vaan suuntaa koulutuksen kautta muille aloille tai muuttaa pois Lapista. Pohjois-Ruotsi ja -Norja ovat osa lappilaisten työmarkkina-aluetta ja esimerkiksi naapurimaiden teollisuushankkeet työvoimatarpeineen houkuttelevat lappilaisia osaajia.

Kansallisilla ja rakennerahastomäärärahoilla käynnistettiin viime vuonna ketterästi uudenlaisia palveluja ja hankkeita yritysten ja työnhakijoiden akuuttiin hätään vastaamiseksi. Keskeisiä teemoja hankkeissa olivat mm. digitaalisten valmiuksien parantaminen ja siihen liittyvien työkalujen kehittäminen, liiketoimintaosaamisen kehittäminen sekä osallisuuden lisääminen ja osaamisen kehittäminen.

TE-toimisto on toteuttanut matkailualan työnhakijoille kyselyn ja haastattelut matkailualan yrittäjiä mm. osaamistarpeiden esille saamiseksi. Kyselyn ja haastattelujen tuloksia hyödynnetään palvelutarjonnan kehittämisessä ja suuntaamisessa. Työnhakijoiden osaamisen kehittämistarpeet liittyivät yleisimmin kielitaidon lisäämiseen, digitaalisten taitojen kehittämiseen, markkinointiin, verkosto-osaamiseen, tuotteistamiseen ja palvelumuotoiluun. Yrittäjien haastatteluissa tuli esille digi- ja some-osaamisen lisäksi tarve tukeen ja sparraukseen. Ensimmäisiä palveluhankintoja esille tullessiin tarpeisiin on jo toteutettu.

Lapin väestörakenne yhdessä suurhankkeiden työvoimatarpeiden kanssa muodostaa vaikean yhtälön osaavan työvoiman saatavuuteen. Lapin työvoima ei tule riittämään ja Lappi tarvitsee uusia asukkaita ja työvoimaa muualta Suomesta sekä työperäistä maahanmuuttoa ja kansainvälisiä osaajia. Maahanmuuton edistämiseksi on hankittu

selvitys työ- ja koulutusperusteisen maahanmuuton kokonaiskuvasta ja kehittämistarpeista Lapissa. Selvityksessä kartoitetaan myös työnantajien kiinnostusta ja valmiuksia rekrytoida ulkomaista työvoimaa ja alueella jo asuvia ulkomaalaisia. Selvityksen pohjalta päivitetään alueellinen maahanmuuttostrategia.

Lappi on yhtenä alueena mukana yhteistyössä, jossa Sitra tukee alueen toimijoiden kykyä uudistua ja hyödyntää alueen osaamista entistä vaikuttavammin. Kevään kolmessa tilannekuvafoorumissa alueen keskeiset toimijat luovat yhteisen käsityksen alueen osaamisen ja yhteistyön tarpeista, hankkeista ja toimintaympäristöstä. Taloustutkimuksen Sitran toimeksiannosta toteuttaman yrityskyselyn alueelliset tulokset yritysten ja oppilaitosten yhteistyötä, megatrendien vaikutusta liiketoiminnan kehittämiseen sekä osaamisen roolista yrityksen kilpailutekijänä antavat tietopohjaa alueen kehittämistoimille.

Työelämän ja osaamistarpeiden muutokset edellyttävät jatkuvaa oppimista eli työnhakijoiden, työssä olevien ja yrittäjien on päivitettävä osaamista läpi työuran. Tämän toteutumiseksi on kehitettävä ketteriä ja työelämän muutoksia ennakoivia toimintamalleja osaamistarpeisiin vastaamiseksi. Oppilaitoksissa tapahtuvan oppimisen rinnalle on kehitteillä uudenlaisia työelämälähtöisiä oppimisympäristöjä. Työvoiman saatavuuden turvaaminen edellyttää myös matalan kynnyksen toimenpiteitä henkilöille, jotka eivät ole onnistuneet korkeasuhdanteenkaan aikana löytämään paikkaansa työmarkkinoilta.

Myös yrittäjyys on tarpeen nähdä mahdollisuutena vastata työvoiman saatavuuden haasteisiin. Uudenlainen yrittäjyys ei ole joko tai ratkaisu tai elämänmittainen valinta, vaan yrittäjänä ja palkansaajana toimimisen vuorottelua. Lapin yrittäjyysvalmennukset ovat räätälöitävissä ja toteutettavissa eri mittaisina tarpeen ja kohderyhmän mukaan.

Työttömyyden määrän ja rakenteen näkymät

Työttömyys ja erityisesti lomautusten määrä kääntyivät maaliskuussa 2020 jyrkkään kasvuun. Työttömien määrä lisääntyi päivittäin ennennäkemättömällä nopeudella. Huhtikuun lopussa työttömiä oli 15 700, lähes kaksi kertaa enemmän kuin kaksi kuukautta aiemmin. Rajoitustoimien osittaisen purkamisen myötä työttömyyden kasvu taittui toukokuussa. Vuodenvaihteessa työttömiä oli enemmän kuin vuosiin ja lomautettujen määrä poikkeuksellisen korkea. Joulukuun lopussa työttömiä oli 12 200, mikä on yli kolmannes enemmän kuin vuotta aiemmin. Joulukuun työttömien määrä on ollut viimeksi korkeampi vuonna 2016.

Viime vuoden viimeisten kuukausien työttömyyden kehityksessä näkyi kansainvälisen matkailun pysähtyneisyys tyypillistä kausivaihtelua heikompana kehityksenä. Tammi-

helmikuussa kehitys oli positiivisempaa, mutta maaliskuussa rajoitustoimien tiukennukset lisäsivät työttömyyttä. Maalis-huhtikuun vaihteessa tilanne oli työttömyyden pitkittyminen huomioiden työttömyyden osalta suunnilleen sama kuin viime vuonna, kun koronaepidemian vaikutukset alkoivat näkyä työttömyydessä. Työmarkkinoiden haasteet jatkuvat ja näkymät eteenpäin ovat sumeat. Vaikka työttömyys ja erityisesti lomautukset ovat huipustaan vähentyneet, vielä ei olla lähelläkään alkuvuoden 2020 tai edellisten vuosien lukuja. Lisäksi työnhakijana on edelleen noin 1 300 yrittäjien tilapäistä työttömyysturvaa saavaa henkilöä, joista osalla on mahdollisen yritystoiminnan lopettamisen vuoksi riski joutua työttömäksi.

Rajoitustoimien vaikutukset näkyvät työttömyyden lisääntymisenä erityisesti matkailupaikkakunnilla. Työttömyyden kehityksessä alueelliset erot palautumisessa viime kevään tilannetta edeltävään aikaan ovat huomattavia. Rajuimmin vaikutukset näkyvät edelleen erityisesti Tunturi- ja Pohjois-Lapissa, mutta myös Rovaniemen seudulla. Lapin seutukunnista Torniolaakso, Kemi-Tornio ja Itä-Lappi ovat kärsineet tilanteesta vähemmän. Vasta muutamassa Lapin kunnassa työttömyys on laskenut koronaepidemiaan edeltäviin lukemiin. Tilanne oli helmikuun lopussa vuodentakaista heikompi erityisesti Kittilässä, Muoniossa, Inarissa ja Utsjoella. Kaupunkikunnista työttömyys on lisääntynyt koronaepidemian vaikutuksesta erityisesti Rovaniemellä. Torniossa ja Kemissä työttömyyden kasvu on ollut selvästi maltillisempaa. Stora Enson Kemin tehtaan sulkemisen vaikutukset työttömyyteen tullaan näkemään loppuvuoden ja ensi vuoden aikana. Äkillisen rakennemuutoksen toimenpiteiden valmistelu ja muutosturvatoimet on käynnistetty välittömästi.

Työttömyyden rakenteessa on huolestuttavaa nuorten, osatyökyisten ja maahanmuuttajien työllistymisen vaikeutuminen sekä pitkäaikaistyöttömyyden voimistunut kasvu. Työmarkkinatilanteen vaikeutuminen näkyy eniten ikäryhmässä 25-29-vuotiaat. Erityisesti nuorten vastavalmistuneiden työelämäään pääsy on vaikeutunut toimialoilla, joihin koronan rajoitustoimet ovat voimakkaimmin iskeneet. Työkykyohjelmassa on varattu määrärahaa TE-palvelujen uudelleenmuotoilemiseksi. Lapin ELY-keskuksen palvelupilotti on yksi kahdeksasta pilotista, joka on saamassa rahoituksen kehittää osatyökyisten asiakkaiden palveluja.

TE-palvelujen palvelutarjonnassa ja -hankinnoissa on varauduttu korkeana pysyttelevään työttömyyteen ja reagoitu uusien työnhakija-asiakkaiden palvelutarpeisiin. Työnhakijat ovat aktivoituneet hyödyntämään tarjolla olevia osaamisen kehittämisen mahdollisuuksia, mikä näkyy koulutukseen ja valmennukseen osallistuvien määrän kasvuna. Työnhakijoiden työllistymistä edistetään myös työllisyyden kuntakokeilulla. Lapin kuntakokeilussa ovat mukana Rovaniemi, Kemijärvi, Sodankylä ja Tornio. Lapin noin 22 800 työnhakijasta kuntakokeiluun siirtyi maaliskuussa noin 5 000 työnhakijaa, joista työttömiä lähes 3 700. TE-toimiston asiakuudessa jatkoi noin 17 800 työnhakijaa, joista työttömiä lähes 7 900.

Rovaniemen seutukunta

Rovaniemi, Ranua

Rovaniemen seutukunnassa asui vuoden 2020 lopussa 67 240 henkilöä. Vuoden aikana väestö kasvoi 415 henkilöllä. Vuoden 2020 lopussa työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli 15,0 % ja työttömiä työnhakijoita oli 4 824.

	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yrittäjätoiminta	-	0	+
Työttömyyden määrä ja rakenne	0	0	+
Työvoiman saatavuus	0	0	0
Arviointiaskeikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (- -) paljon heikompi			

Yleiskuva alueen tilanteesta ja näkymistä

Vuoden 2020 keväällä iskenyt koronaepidemia vaikutti erittäin voimakkaasti palvelu-aloille. Rovaniemen ja Ranuan alueella matkailu on kehittynyt merkittävästi viimeisten vuosien aikana. Kehityksen kärkenä ovat olleet kansainväliset matkailijat ja Ranualla eläinpuiston vetovoimaan perustuva matkailu. Pandemian myötä matkailutoiminta pysähtyi täysin.

Rovaniemellä piti olla useita urheilutapahtumia, mutta ne jouduttiin perumaan tai siirtämään. Merkittävin tapahtuma Jukolan viesti siirrettiin tälle vuodelle. Urheilutapahtumien marintamalla tuli positiivistakin, kun helmikuun lopun MM-ralli siirrettiin pikaisella aikataululla Rovaniemelle. Rovaniemi ja Lappi saivat merkittävästi kansainvälistä mediajulkisuutta ja pystyttiin myös osoittamaan terveysturvallisten kypien rakentaminen tapahtumien ympärille. Rallin yhteydessä hotellit saivat kaivattuja asiakkaita ja rahavirtaa tapahtuman aikana.

Rovaniemellä katsotaan kuitenkin jo yli pandemian ja tulevana syksynä pitäisi käynnistyä hotellirakentamista. Useita hotelli- ja matkailua palvelevia kaavahankkeita on ollut pitkään vireillä. Esimerkiksi Rovaniemen keskustaan, Koskipuistoon ja Napapiirin alueelle on suunniteltu korkeatasoisia hotellihankkeita.

Elinkeinoelämän näkökulmasta rattaat pyörähtävät käyntiin heti, kun pandemian selättämisestä alkaa olla merkkejä. Osa yrityksistä on pystynyt panostamaan toiminnan kehittämiseen poikkeustilan aikana. Väestökehitys on ollut Rovaniemellä useita vuosia tasaisesti kasvava ja Ranualla lievästi negatiivinen. Elinkeinoelämän tilanne on pysynyt maltillisena ja isompaa konkurssiaaltoa ei vielä ole koettu.

Elinkeinoelämän tilanne ja näkymät

Koronaepidemian myötä matkailijat hävisivät, katukuva ja hotelli- sekä Airbnb-huoneet tyhjenivät. Kesämatkailu virkisti jonkin verran ja näkyi erityisesti eläintarhan ympärillä Ranualla. Matkailun pysähtyminen näkyy lento-, juna- ja muussa julkisessa liikenteessä. Ohjelmapalveluyritysten tilanne on laajasti tukala.

Rakentaminen on pysynyt tasaisena. Suurimpana rakennuskohteena on Lapin keskussairaalan huomattava laajennustyömaa. Kerrostaloja on rakennettu valmiiksi, mutta uusien kohteiden määrä on vähäinen. Suunnittelupöydällä on useita kohteita, joihin on tarkoitus tehdä asuinrakentamista. Merkittäviä kansalaisia puhuttavia hankkeita ovat olleet Sairaalanniemen käyttötarkoituksen muutos asuinrakentamiseen, uuden uimahallin rakentamiskohta ja nelostien montun ylittävän kävelysillan tilalle kaavailtu uusi silta. Matkailurakentamiskohteet ovat jääneet odottamaan tilanteen parane-
mista.

Rovaniemen alueen teollisuustoiminta on pientä ja keskisuurta. Yhtiöt toimivat kotimaan ja kansainvälisillä markkinoilla. Rovaniemen teollisuusalue laajenee vuosittain merkittävästi. Viime vuosina on kehitetty kiertotalouspuistoa Rovaniemen Alakorkaloon, joka on kiertotaloustoiminnalle keskeinen alue kaupungin välittömässä läheisyydessä ja liittyy olemassa olevaan teollisuusalueympäristöön. Tällä hetkellä siellä sijaitsee mm. betoni- ja asfalttiasemat, jätelaitoksen toiminnot, kuten kierrätysasema, bioasema, hyötykieppi ja ekokieppi, energiayhtiön polttoaineterminaali, jätevedenpuhdistamo, lietteenpolttolaitos sekä tuhkarakeiden varastohalli ja säkityslaitteisto. Alue on myös logistisesti keskeinen, sillä alueen läheisyydessä on rautatie sekä valtatie.

Ranuan vahvuutena ovat luonnontuotteet, eläinpuisto ympäristöineen, yrittäjyys ja kauppa. Eläinpuisto toimii perhematkailun veturina ja alueesta on muodostunut matkailu- ja lomakohde. Matkailussa tavoitteena on yöpymisten määrän kasvattaminen. Ranualla on panostettu saavutettavuudessa erityisesti laajakaistaan.

Rovaniemellä ja Ranualla toimii kaivos- ja teollisuusklusteria palvelevia yrityksiä sekä puun jatkojalostukseen keskittyviä toimijoita. Mineraaliklusterilla on mennyt hyvin ja tämä on myös heijastunut alihankintatoimintaan. Suurin teollinen toimija alueella on

moottorikelkkatehdas. Rovaniemellä valmistettujen Lynx-moottorikelkkojen myynti laajenee maailman suurimmille kelkkamarkkinoille Kanadaan ja Yhdysvaltoihin. Tämä tietää työtä ja kasvupotentiaalia Rovaniemelle.

Koronapandemia on vauhdittanut terveydenhoidon digipalveluiden kysyntää ja tähän kasvuun Rovaniemellä toimiva yritys tähtää mukaan. Jo sadat tuhannet suomalaiset klikkailevat lääkäriaikoja ja hoitavat muita terveysasioitaan Rovaniemellä kehitettyjen digitaalisten palveluiden kautta. Esimerkiksi Terveystalolle verkkoasointipalveluita kehittänyt Tietotalo tähtää kasvuun myös Euroopassa ja Pohjoismaissa aloittamalla yhteistyön kansainvälisen yrityksen kanssa. Tulevaisuudessa palveluita voivat käyttää miljoonat ulkomaalaiset.

Työvoiman kysynnän ja osaamistarpeiden näkymät

Alkuvuodesta 2020 alueen henkilöstömäärä oli vielä kasvussa, mutta toisella vuosineljänneksellä henkilöstömäärä painui koronarajoitustoimien myötä miinukselle. Kolmannella neljänneksellä ero edellisvuoteen pieneni, mutta henkilöstömäärä jäi edellisvuotta alemmaksi. Kevään Pk-yritysbarometrissa henkilökunnan määrän suhdannenäkymien osalta saldoluku oli miinuksella. Työllistämisen esteenä on kysynnän riittämättömyys tai epävakaisuus.

Koronapandemian vaikutukset eivät juurikaan näkyneet viime vuonna TE-toimistoon ilmoitettujen avointen työpaikkojen määrässä Rovaniemen seutukunnassa. Avoimia työpaikkoja ilmoitettiin TE-toimistoon 8 670, mikä on vain 7 % vähemmän kuin vuotta aiemmin ja enemmän kuin sitä aiempina vuosina.

BRP Finlandin kelkka- ja mönkijätehtaan tuotteiden hyvällä kysynnällä ja kehittämissankkeella on positiivinen vaikutus alueen työllisyyteen ja vientiin. Matkailualalta on siirtynyt työvoimaa muiden alojen työtehtäviin ja koulutuksiin. Lomautetut ovat hakeutuneet aktiivisesti eri alojen koulutuksiin. Työntekijöiden ikärakenne on korkea, mikä tulee näkymään työvoiman rekrytointitarpeena erityisesti sote-alalla. Alueella varaudutaan myös kansainvälisen työvoiman rekrytointiin helpottamaan tulevaisuuden työvoimapulaa.

Työvoiman saatavuushaasteet eivät ole hellittäneet. Työvoiman kysynnän arvioidaan kasvavan useissa ammateissa ja arvioitujen työnhakijapula-ammattien määrä on alueen korkein. Työnhakijapula-ammateissa näkyvät mm. terveysala, opetus, rakentaminen, teollisuusasentajat, metsä ja ICT. Kemin biotuotetehdashankkeen arvioidaan vaikuttavan mm. rakennus- ja kuljetusalan työvoiman saatavuuteen Rovaniemen seutukunnassa.

Työttömyyden määrän ja rakenteen näkymät

Koronaviruksen rajoitustoimet näkyivät viime vuoden keväällä Rovaniemen seutukunnan työttömyydessä kuten Lapissa keskimäärin. Helmikuusta maaliskuuhun työttömyys lisääntyi kolmanneksella ja huhtikuun loppuun mennessä yli 80 %. Työttömyys on korkeimmista lukemista laskenut, mutta vuodenvaihteessa työttömiä oli 41 % ja helmikuussa yli kolmannes enemmän kuin vuotta aiemmin. Työttömien määrä on edelleen noin vuoden takaisissa maaliskuun nousseissa lukemissa.

Alueen kunnista Ranuan tilannekuva on parempi kuin Rovaniemen. Kansainvälisen matkailun pysähtyneisyys näkyy Rovaniemellä työttömyydessä Lapin kaupungeista eniten. Ravintolatoimintaan kohdistuneet maaliskuiset rajoitustoimet heikensivät tilannetta entisestään ja matkailun ohjelmalveluissa on hiljaista. Lomautukset matkailu- ja palvelualoilla pitkittyvät rajoitustoimien jatkuessa. Alueen työttömyyden kääntyminen vahvemmin alenevaksi on riippuvainen kansainvälisen matkailun elpymisestä.

Työttömyyden kasvu on kohdistunut erityisesti nuoriin. Rovaniemen seutukunnassa nuorten tilanne on ollut Lapin keskimääräistä parempi, mutta nyt esimerkiksi nuorten työttömien osuus ikäluokkansa työvoimasta on Lapin heikoimpien seutukuntien joukossa. Työttömyydet ovat pitkittyneet, mutta pitkäaikaistyöttömyyden kasvu on vielä pysytellyt Lapin keskimääräistä maltillisempana.

Rovaniemi on mukana Lapin työllisyyden kuntakokeilussa. Kuntakokeiluun siirtyi maaliskuussa noin 3 440 rovaniemeläistä työnhakijaa, joista 2 530 työttömiä. Rovaniemellä nuorten ohjaamotoiminnan hyviä käytäntöjä on laajennettu ja Osaamo-hankkeella haetaan työllistymisen ja kouluttautumisen ratkaisuja yli 30- vuotiaille.

Kemi-Tornion seutukunta

Kemi, Tornio, Keminmaa, Tervola, Simo

Kemi-Tornion seutukunnassa asui vuoden 2020 lopussa 55 763 henkilöä. Vuoden aikana väestö väheni 614 henkilöllä. Vuoden 2020 lopussa työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli 14,3 % ja työttömiä työnhakijoita oli 3 517.

	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yrittäjätoiminta	+	+	+
Työttömyyden määrä ja rakenne	0	0	0
Työvoiman saatavuus	0	0	0
Arviointiaskeikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (- -) paljon heikompi			

Yleiskuva alueen tilanteesta ja näkymistä

Kulunut vuosi on ollut seutukunnassa monella tavalla haastava. Pandemia on vaikuttanut erityisesti toimintaan ja elämiseen valtakunnan rajalla. Alueella on totuttu rajoitusten ja liikkuminen on ollut helppoa. Poikkeustila toi rajoitteita kaupankäyntiin, työmatkaliikkumiseen ja yleensä yhteiseen elämiseen valtakunnan molemmin puolin. Pandemia on vaikeuttanut opiskelijoiden mahdollisuutta saada työssäoppimispaikkoja. Matkailu kärsi myös poikkeustilasta. Teollisuuden poikkeustilalla ei ole ollut suurta vaikutusta, mutta ylimääräisiä järjestelyjä ja rajoitteita on tehty, jotta liiketoimintoihin ei tule katkoksia ja tavaravirta pysyy normaalina.

Stora Enson Kemin Veitsiluodon paperitehdas ollaan sulkemassa kuluvan vuoden aikana. Yhtiö antoi pörssitiedotteen 20.4.2021. Tavoitteena on ajaa tehdas alas kuluvan vuoden kolmannella neljänneksellä. Stora Enson Veitsiluodon tehtaalla on kansallisesti ja aluetalouteen merkittävä vaikutus. Vaikutukset heijastuvat myös alihankkijoiden satoihin työntekijöihin. Tärkeää on saada mahdollisimman nopeasti aikaan uusia toimenpiteitä ja uutta toimintaa, jotta pahimmilta uhkakuvilta vältytään. Satojen ihmisten töiden loppuminen voi heijastua monella tavalla alueen elinvoiman vähenemiseen.

Vuoden loppupuolella metalliteollisuusyritys Outokumpu Oy ilmoitti isoista yt-menettelyistä konsernissa ja vaikutukset Kemi-Tornion alueelle olivat myös merkittävät. Yhtiö

ilmoitti lopettavansa 234 työpaikkaa. Alueella käynnistettiin yhteistyössä eri organisaatioiden kanssa prosessi, jolla valmistauduttiin ottamaan äkillinen rakennemuutos vastaan. Vuoden 2021 ensimmäisen neljänneksen aikana saatiin positiivinen päätös Metsä Fibreltä, joka ilmoitti käynnistävänsä 1,6 miljardia maksavan biotuotetehtaan rakentamisen Kemiin. Samassa yhteydessä valtio ilmoitti panostavansa väyläverkkoon (rauta- ja meritie) 300 miljoonaa euroa. Uuden tehtaan myötä kokonaispuuvirtojen määrä kasvaa ja tukkipuiksi kelpaavaa puuta tulee markkinoille nykyistä enemmän. Tämä tarkoittaa sahoille lisää työtä.

Kemi-Tornio on kärsinyt pitkään välillä voimakkaastakin negatiivisesta väestökehityksestä. Nyt uskotaan, että biotuotetehdasinvestoinnin myötä alue saa merkittävän kasvuvuustin läpi eri sektoreiden. Alueelle tulee satoja alihankintayrityksiä ja kiivaimpaan aikaan tehdasalueella on 2 600 henkilöä työssä, joista puolet on ulkopaikkakuntalaisia. Myös asuntojen ja hotellipalveluiden kysyntä tulee kasvamaan merkittävästi seuraavien vuosien aikana. Aluekehittämisen näkökulmasta nyt on kehittämisen ikkuna auki ja on tärkeää tehdä oikeita toimenpiteitä, joilla voidaan lisätä alueen pito- ja elinvoimaa.

Traficom kilpailutti ja turvasi maakuntien lentoliikenneyhteydet vuoden loppuun saakka. Kemi-Tornion ja Helsingin väliä lentää loppuvuoden ajan virolainen lentoyhtiö NyxAir. Kemi-Kokkola-Helsinki-kolmiolentojen hankinnan arvo on reilut kuusi miljoonaa euroa. Lentoliikenteen jatkuvuus on tärkeää alueen elinkeinoelämälle.

Elinkeinoelämän tilanne ja näkymät

Teollisuuden investoinnit korostuvat Kemi-Tornion seutukunnassa. Terästehdas Outokummulla on käynnissä iso kaivosinvestointi. Investoinnilla turvataan niin kaivoksen tulevaisuutta kuin terästehtaan toimintaa. Kun Outokumpu käynnisti yt-menettelyt, yhtiö ilmoitti samalla siirtävänsä muita suunniteltuja investointeja tulevaisuuteen, jotta nykyinen toiminta saadaan taloudellisesti vakaammalle pohjalle.

Stora Enson tehtaan alasajo heijastuu laajasti alueen elinkeinoelämään. Merkittävimpiä alihankintasektoreita ovat kunnossapito, maantiekuljetukset, satama ja ruokahuolto. Erityisen vaikea tilanne tulee olemaan pienemmillä yrityksillä, joilla ei ole muita asiakkuuksia. Vanhemmilla ja isoimmilla alihankkijoilla on laajempi asiakasverkosto, joka tukee monipuolisemmin toimintaa.

Metsä Fibren päätös rakentaa uusi biotuotetehdas on saanut valtavan kansallisen huomion. Yhtiön päätöstä kuvataan metsäteollisuudessa pohjoisen pallonpuoliskon suurimpana investointina. Oppilaitokset ja alueen kehittäjät ovat valmistautuneet tilanteeseen jo pitempään ja toimintamallia on valmisteltu 2020 alkutalvesta lähtien.

Samaan aikaan tulee käynnistymään merkittäviä rata- ja meriväylähankkeita valtion toimesta. Lisäksi tehtaan vaikutusalueella tulee olemaan lähivuosina merkittäviä tienparannuskohteita. Myös pk-yritykset ovat aktivoituneet ja varanneet teollisuustontteja Keminmaan uudesta yrityspuistosta, jonka kehitystä vauhditettiin aluekehitysrahalla.

Kemi-Tornion alueella on panostettu viimeisen kymmenvuoden aikana teollisten sivuvirtojen hyödyntämiseen kiertotalouden tavoitteiden mukaisesti. Toiminnan veturina on ollut kehitysyhtiö Digipolis Oy ja suuryrityksillä ja pk-yrityksillä on keskeinen rooli sivuvirtojen tunnistamisessa. Myös oppilaitosten ja viranomaisien rooli on keskeinen. Alkuvaiheessa toimintaa rahoitettiin rakennerahastohankkeiden kautta. Varsinaisen toiminnan nosti pystyyn Sitran rahoitus osana kiertotalouden tiekarttaa. Tällä hetkellä työ- ja elinkeinoministeriöllä on keskeinen rooli toiminnan tukemisessa.

Pandemiatilanne on näkynyt myös Kemi-Tornion alueen matkailussa, jota on kehitetty viime vuosina vahvasti. Jäämurtaja Sampo ei risteillyt talvella 2021 ja talven 2021 Lumilinnassa oli historian pienin miniatyyri Lumilinnassa ja se rakennettiin ympärivuotisen lumilinnan sisälle. Junamatka Suomen ja Ruotsin välillä on askeleen lähempänä, kun Haaparannalta avautui pääsiäisen alla yhteys Ruotsin kaukojuniin. Suomen ja Ruotsin välinen junayhteys avasi matkailuun uusia mahdollisuuksia. Junamatkustuksen suosio kasvaa myös ympäristöystävällisyydestä. Suomessa valtakunnan rajan ylittävän junayhteyden saamiseksi laaditaan ratasuunnitelmaa parinkymmenen kilometrin osuudelle Keminmaan Laurilan ja valtakunnan rajan väliselle osuudelle. Hankkeen alustava kustannusarvio on noin 24 miljoonaa euroa.

Seutukunnan alueella on luotu edellytyksiä tuulivoiman lisärakentamiselle. Tuulivoimateknologia on kehittynyt vauhdilla. Korkeammat tornit, pidemmät siivet ja tehokkaampi turbiini mahdollistavat tuulen hyödyntämisen laajemmalla alueella, mikä parantaa tuulivoiman kilpailukykyä. Voimaloiden teho on kasvanut uuden tekniikan ansiosta rajusti. Erityisesti tämä kehitys näkyy Simon ja Tervolan alueella.

Työvoiman kysynnän ja osaamistarpeiden näkymät

Vuonna 2020 henkilöstömäärän kehitys oli alueella jo alkuvuodesta lievästi miinuksella. Koronaepidemian vaikutukset työllisyyteen jäivät muita Lapin seutukuntia pienemmiksi, mikä näkyi myös henkilöstömäärän kehityksessä myönteisempänä kehityksenä kuin Lapissa keskimäärin. TE-toimistoon ilmoitettiin viime vuonna Kemi-Tornio seutukunnassa 5 400 avointa työpaikkaa. Avointen työpaikkojen määrä väheni alle 10 % edellisvuodesta ja oli korkeampi kuin aiempina vuosina. Myös alueen pk-yritysten arviot henkilöstömäärän kehityksestä ovat myönteisimmät Lapissa. Henkilöstömäärän suhdannenäkymien saldoluku oli plussalla ja koko maata korkeampi jo ennen Metsä-Fibren investointipäätöstä tehdyssä Pk-yritysbarometrissa.

Työvoiman saatavuushaasteet ovat lisääntyneet. Ammattibarometrissa arvioituja työnhakijapula-ammatteja on nyt aiempaa enemmän. Puhdistuspalvelu- ja hoiva-aloilla on selkein työvoimapula. Työnhakijoista on pulaa myös mm. opetus-, rakennus-, kuljetus- ja maaseutu/puutarha-alan ammateissa. Biotuotetehdashanke on lisännyt voimakkaasti työvoiman kysyntää, erityisesti maanrakennusalalla. Työnhakijoiden osaamisvajeet korostuvat alueella. Koulutuksia on mm. kuljetus- ja maanrakennusaloille hyvin tarjolla, mutta hakijoita niihin on suhteellisen vähän. Uutena avauksena on elokuussa alkamassa puutavara-autonkuljettajakoulutus.

Työvoiman saatavuuden tarkasteluun tulee uusi näkökulma, kun Veitsiluodon tehtaalta on loppumassa työt noin 700 henkilöltä ja työpaikkamenetysten kerrannaisvaikutukset tulevat olemaan huomattavia. Työpaikkansa menettävän ammattitaitoisen henkilöstön työpanos olisi tärkeä saada uudelleen käyttöön suoraan tai erilaisten muuntokoulutusten kautta. Kemi–Tornio alueella on vahvoja kasvavia teollisuuspalveluyrityksiä ja niiden toimintaa on tärkeä tukea monella tavalla, jotta työpaikkansa menettävät pääsisivät kiinni työhön ja kehittämään yritysten toimintaa.

Kemi-Tornion alueella on rakennettu tiiviinä yritysten, kuntien, oppilaitosten, ELY-keskuksen, TE-toimiston ja maakunnan liiton verkostoyhteistyönä siltaa negatiivisesta positiiviseen rakennemuutokseen. Marraskuussa Outokummun teräsyhtiö käynnisti YT-menettelyn, jonka kohteena oli 1 000 konsernin työntekijää. Työpaikkojen menetykset kohdistuivat Suomessa pääosin Outokummun Tornion terästehtaaseen ja Kemin kaivokseen. Suomesta vähenee 250 työpaikkaa, joista Kemi-Tornio alueelta yli 230. Teräsyhtiön irtisanomiset koettiin ei toivottuna lisänä tilanteeseen, jossa rajakaupan ja matkailun epävakaus sekä talotehtaan lopettamispäätös olivat heikentäneet työllisyyttä alueella.

Kemin ja Tornion äkillisen rakennemuutoksen toimenpidesuunnitelmassa korostuvat investoinnit, TKI-panostukset, osaamisen kehittäminen ja yrittäjyyden edistäminen sekä alueella vahvasti toimiva Kiertotalouskeskus. Äkillisen rakennemuutoksen suunnitelman toimenpiteisiin on haettu eri ministeriöistä suoraa valtion rahoitusta ja lisäksi niitä toteutetaan alueen käytössä olevilla kansallisilla ja EU-ohjelmärahoituksilla sekä elvytykseen suunnatuilla rahoitusinstrumenteilla. Tällä hetkellä kootaan hankekonsortiota, johon sisältyvissä hankkeissa hyödynnetään ESR ja REACT EU-rahoitusta.

Metsä Groupin Kemin biotuotetehdasinvestointi on alkanut konkretisoitua maanrakennus-, purku- ja paalutustöinä tehdasalueella. Tehdasalueella toimivien urakoitsijoiden ja niiden työntekijämäärä lisääntyy rakentamisvaiheen edetessä. Työmaaparakkikylä valmistuu toukokuussa ja projektiryhmä siirtyy vaiheittain Kemiin. Yhtiön tehdasalueella työskentelee jo noin 250 lisähenkilöä ja määrä tulee kasvamaan syksyyn mennessä 2 600 henkilöön. Rakennusvaiheessa hanke tulee työllistämään noin 10 000

henkilötyövuotta ja työmaalla tulee työskentelemään noin 15 000 työntekijää eri mittaisen jakson. Arvion mukaan puolet työntekijöistä tulee Kemistä tai Lapista. Määrällisesti työntekijöitä tulee olemaan eniten kuluvaan vuoden syksystä vuoden 2023 kevääseen, jolloin ryhdytään käynnistämään tehdasta. Tehdas työllistää käynnistyttyään koko suorassa arvoketjussaan Suomessa noin 2 500 henkilöä, joista uusia on noin 1 500. Investoinnin myötä käynnistynyt infrarakentaminen työllistää myös tehdasalueen ulkopuolella tie- ja raidehankkeissa sekä Kemin satamassa.

Työttömyyden määrän ja rakenteen näkymät

Teollisuusseutukuntana koronaviruksen rajoitustoimien vaikutukset työttömyyteen ovat olleet Kemi-Tornion seutukunnassa lievemmat kuin Lapissa keskimäärin, alueen matkailuelinkeinon vaikeuksista ja raja-alueen ongelmista huolimatta. Viime vuoden maaliskuun aikana työttömyys lisääntyi alueella 23 % ja huhtikuun loppuun mennessä 51 %. Työttömyys on laskenut korkeimmista lukemista ja vuodenvaihteessa työttömiä oli enää 16 % ja helmikuun lopussa 14 % enemmän kuin vuotta aiemmin. Työttömien määrä alittaa jo viime vuoden maaliskuun nousseet lukemat.

Kemin biotuotetehdashankkeen rakentamisvaihe edistää työttömyyden vähenemistä alueella kaventaen myös Kemin ja Tornion välistä eroa työttömien osuudessa työvoimasta. Myös palveluala mm. kauppa-, majoitus-, ravintola-ala piristyvät hankkeen myötä. Tornion Outokummun terästehtaan ja Kemin kaivoksen työpaikkojen vähentyminen ei pelätyssä määrin suoraan lisää alueen työttömyyttä. Stora Enson paperitehtaan lopettamispäätöksen vaikutus työttömyyteen tullaan näkemään loppuvuodesta ja ensi vuoden alkupuolella.

Kemi-Tornio seutukunnan, erityisesti Kemin, ongelmana on jo pitkään ollut nuorten korkea työttömyys. Onneksi koronaepidemiatilanne on näkynyt alueella vähemmän nuorten työttömyyttä lisäävänä kuin muualla Lapissa. Pitkäaikaistyöttömyys on lisääntynyt Kemi-Tornion seutukunnassakin, mutta viimeisimpien lukujen mukaan vähemmän kuin Lapissa keskimäärin. Työttömien määrä on palautunut kohti koronaepidemiaa edeltäviä lukuja hitaimmin Kemissä ja Keminmaassa. Simossa ja Tervolassa ollaan jo koronaepidemiaa edeltävissä luvuissa.

Tornio on mukana Lapin työllisyyden kuntakokeilussa. Kuntakokeiluun siirtyi maaliskuussa 970 torniolaista työnhakijaa, joista työttömiä on 670. Kemissä palvelujen kehittämistä tuetaan ESR-hankkeilla: työllisyyden yhteispalvelua kehitetään Työtä Kemissä! -hankkeessa ja maahanmuuttajien palveluja Maahanmuuttaja Ohjaamo -kehittämishankkeessa.

Torniolaakson seutukunta

Ylitornio, Pello

Torniolaakson seutukunnassa asui vuoden 2020 lopussa 7 194 henkilöä. Vuoden aikana väestö väheni 97 henkilöllä. Vuoden 2020 lopussa työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli 14,9 % ja työttömiä työnhakijoita oli 432.

	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yrittäjätoiminta	0	+	+
Työttömyyden määrä ja rakenne	0	0	+
Työvoiman saatavuus	0	0	-
Arviointiaskeikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (- -) paljon heikompi			

Yleiskuva alueen tilanteesta ja näkymistä

Alue muodostuu kahdesta ketterästä kunnasta, joiden vahvuutena on sitoutuneet elinkeinoelämän kehittäjät. Alueen vahvuus on erikoistunut pk-yrittäjätoiminta, jonka myötä markkinat ovat kasvaneet valtakunnallisiksi ja osin kansainvälisiksi. Kehittyneet alat ovat rakennusteollisuudessa, kemianteollisuudessa, alkutuotannossa ja logistiikassa. Alue saa elinvoimaa naapurikunnista ja Ruotsin rajaan rajoittuvana seutukuntana myös Ruotsi-yhteistyöstä.

Seutukunnan läpi menevä valtatie 21 on vilkas yhteys sekä talvi- että kesämatkailun ansiosta. Kotimaan matkailijat ovat siirtyneet julkisista kulkuneuvoista omiin autoihin ja tämä näkyy liikennemäärien voimakkaana kasvuna valtatiellä. Matkailijat käyttävät kaupan palveluita liikkuttaessaan alueen kautta. Yritykset ja kunnat panostavat liiketoimintaympäristön kehittämiseen ja vahvistavat verkostojaan. Myös Torniolaaksossa nousevat esille saavutettavuusasiat, mm. radan sähköistäminen ja logistiikan tarpeet.

Alueen haasteena on saada negatiivinen väestökehitys käännettyä ja luoda koulutusyhteistyötä uusien vetovoimaisten ratkaisujen etsimiseksi. Nuorten lähtiessä opiskelemaan muualle on tarve hakea uudenlaisia ratkaisuja paluumuuton mahdollistamiseksi. Pk-yritysten haasteena on saada osaavaa työvoimaa sekä varmistaa eläköityvien yrittäjien yrittäjätoiminnan jatkuminen.

Seutukunnassa on vireillä lupaava Rompaksen alueen kaivoshanke sekä suunnitelmat tuulivoimaloille. Edellä mainitut hankkeet nähdään hyvin eri tavalla alueen asukkaiden, maanomistajien ja toiminnan harjoittajien keskuudessa. Kaivoshanke ulottuu osin luonnonsuojelualueelle ja tuulivoimaloita ei nähdä sopiviksi luonnonkauniiseen maaseutumiljööseen tai kansallismaisemaan. Kaivoshankeen omistava yhtiö on käynnistänyt YVA-prosessien tavoitteena kaivostoiminnan käynnistäminen tulevaisuudessa.

Väestön ikääntyminen ja vähentyminen vaikuttaa laaja-alaisesti koko seutukunnan palvelurakenteeseen sekä kuntatalouteen. Alueen lähiajan tavoite on saada muuttovirtaa sekä uutta yritystoimintaa seutukuntaan. Matkailutoimialalla on Torniolaakson seutukunnassa merkittävää kasvupotentiaalia, kunhan koronatilanne helpottaa.

Elinkeinoelämän tilanne ja näkymät

Seutukunnan yritysten liikevaihdon hyvä kasvu taittui, mutta teollisuuden kasvu näyttää hyvältä. Kemiin tuleva suurhanke ja sen luoma kasvusykäys tulee näkymään Torniolaakson seutukunnassa. Myös Ruotsin Kiirunan kaivosyhtiön jätti-investoinnit näkyvät Torniolaakson yritysten toiminnassa. Pello on panostanut teollisuusalueen kehittämiseen. Ylitorniolla on tehty pienyritystoiminnassa ja metalliteollisuudessa systemaattista työtä toimintojen kehittämiseksi. Osa yrityksistä on moninkertaistanut työvoimansa päästyään alihankkijaksi esim. Kittilän kaivokselle. Verkostoitumista tapahtuu koko ajan.

Alueen toimijat tekevät yhteistyötä matkailumarkkinoinnissa Torniolaaksossa molemmin puolin valtakunnan rajaa. Merkittävimmät elinkeino- ja kehittämistoimet ovat Mawson Oy:n kaivoshanke (kulta- ja kobolttiesiintymä), Aavasaksan ja Ritavaaran alueen matkailun kehittäminen sekä Tornion-Muonionjoen vesistöalueen kalastusmatkailun kehittäminen kansainvälisesti kiinnostavaksi kesätuotteeksi. Näiden lisäksi alueella on perinteisesti ollut vahva yrityskanta rakentamisessa. Alueen yritykset ovat toimineet erityisesti matkailukeskusten rakennusurakoissa. Rakennustuoteteollisuuden investoinnit sekä rakentamistoimiala ovat kasvussa. Alueen iso betonteollisuusyritys YBT on etabloitunut Ruotsiin. Yritys näkee mahdollisuuksia Pohjois- ja Keski-Ruotsissa.

Ylitorniolle sijoittuvan kaivosyhtiö Mawsonin tutkimus- ja kairaustoiminta on aktiivista talvi- ja pakkasjakson ajan. Yhtiö käyttää malminetsintään alueella useamman miljoonan vuodessa. Kaivoshankkeiden lähellä korostuu elinkeinojen yhteensovitus sekä erilaiset luonnonsuojeluun liittyvät kysymykset (luonnonsuojelu- ja Natura-alueet).

Työvoiman kysynnän ja osaamistarpeiden näkymät

Koronaepidemian vaikutukset henkilöstömääräkehitykseen ovat olleet Torniolaaksossa Lapin maltillisimmat. Vuoden 2020 toisella ja kolmannella neljänneksellä henkilöstömäärän kehitys oli Torniolaaksossakin miinuksella, mutta Lapin seutukunnista vähiten.

Myöskään TE-toimistoon ilmoitettujen avointen työpaikkojen määrässä koronavuosi ei merkittävästi näkynyt. Työpaikkoja ilmoitettiin viime vuonna avoimeksi 380, noin kymmenyksen vähemmän kuin edellisellä vuonna ja selvästi enemmän kuin vuonna 2018.

Alueen yritysten toiminta ulottuu naapuriseutukuntiin ja osin myös Ruotsin puolelle, joten yritysten työvoimatarpeissa näkyy omaa seutukuntaa laajemman markkina-alueen elinkeinoelämän tilanne. Naapuriseutukunnat ja Ruotsin rajakunnat ovat myös luonteva osa seutukunnan työvoiman työssäkäyntialuetta. Osin tämä näyttäytyy kilpailuna osaavasta työvoimasta esim. hoiva-alalla. Kemin biotuotetehtaan rakentamisaikavaihe on mahdollisuus niin seutukunnan yrityksille kuin työnhakijoille. Myös kouluttamismahdollisuuksia alueen väestölle ja työvoimalle on tarjolla naapuriseutukunnissa.

Työttömyyden määrän ja rakenteen näkymät

Koronaviruksen rajoitustoimien vaikutukset työttömyyteen olivat Torniolaaksossa Lapin lievimät. Maaliskuun 2020 aikana työttömyys lisääntyi 17 % ja huhtikuu loppuun mennessä 35 %. Korkeimmista lukemista on myös tultu alas ja vuodenvaihteessa työttömiä oli enää 13 % enemmän kuin vuotta aiemmin. Sama kehitys on jatkunut alkuvuoden aikana ja matkaa koronaepidemiaa edeltäviin lukuihin oli helmikuun loppussa vähiten Lapissa. Alueen kunnista Pellon kehitys on ollut Ylitorniota myönteisempi.

Torniolaakson työttömien ikärakenne heijastelee seutukunnan väestön ikärakennetta ja ikääntyneiden osuus työttömistä on korkea. Nuorten työttömien määrä ja osuus ikäluokkansa työvoimasta on pysynyt pienenä koronaepidemiatilanteesta huolimatta. Myös pitkäaikaistyöttömyyden kasvu on ollut muita Lapin seutukuntia maltillisempaa.

Itä-Lapin seutukunta

Kemijärvi, Salla, Posio, Savukoski, Pelkosenniemi

Itä-Lapin seutukunnassa asui vuoden 2020 lopussa 15 665 henkilöä. Vuoden aikana väestö väheni 146 henkilöllä. Vuoden 2020 lopussa työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli 18,1 % ja työttömiä työnhakijoita oli 1 139.

	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yrittäjätoiminta	0	+	+
Työttömyyden määrä ja rakenne	0	0	+
Työvoiman saatavuus	0	0	0

Arviointiaskeikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (- -) paljon heikompi

Yleiskuva alueen tilanteesta ja näkymistä

Seutukunnassa on mukavaa yhteisen tekemisen meininkiä. Tämä heijastuu monissa alueen keskeisissä toimenpiteissä ja kehittämissankkeissa. Alueen toimijat käyttävät yhteistä aikaa alueen veto- ja pitovoimatekijöiden miettimiseen. Elinkeinojen näkökulmasta eletään varovaisen positiivisia aikoja.

Suomen matkailualan liitto on valinnut Itä-Lapin vuoden matkailualueeksi Suomessa. Tämä on yksi osoitus siitä, että ihmiset hakeutuvat laadukkaiden yksilöllisten palveluiden äärelle pienemmille alueille, joilla on kuitenkin palvelut ja infra kunnossa. Koronan vaikutukset näkyvät kuitenkin edelleen vahvasti matkailu- ja ravintola-alalla sekä muilla palvelualoilla. Yhteistyötä alueella on tehty erityisesti kesämatkailun edistämiseen.

Sallan kunnalla on ollut vireillä laskettelukeskuksen laajentaminen luonnonsuojelualueelle. Kunta kuitenkin näkee tänä päivänä merkittävämpänä vetovoimatekijänä luonnonsuojelualueelle kansallispuiston saamisen. Kansallispuisto on paljon tunnetumpi käsite varsinkin kansainvälisten matkailijoiden houkuttelussa.

Teollisuudessa on mennyt alueella jo pitempään positiivisesti. Vuoden vaihteessa Kemijärven biojalostamo-hanke sai uudet toimijat ja uuden vision. Yhtiön tavoitteena on

pystyä hyödyntämään puun eri raaka-aineet monipuolisemmin kuin perinteinen metsäteollisuus nyt tekee.

Itä-Lapin alueelle kohdistuu suhteellisen paljon kiinnostusta malminetsintään. Alueen kallioperä houkuttelee tutkimaan tarkemmin mahdollisuuksia. Alueella on käynnistetty yhteistyöhanke malminetsinnän aluetaloudellisten vaikutusten selvittämiseksi ja yhteistyökumppaneina ovat kuntayhtymä, GTK ja Lapin yliopisto.

Väestön väheneminen, ikääntyminen, syrjäinen sijainti, asumisen pullonkaulat ja pääomien puute tuovat haasteita alueelle. Sallassa ja Savukoskella väestökehitys oli viime vuonna muista alueen kunnista poiketen plussalla. Kemijärven biotehdashanke on saanut jo positiivista "pöhinää" ja lisää toteutuessaan alueen elinvoimaa. Tehdasalueen ympärille on muodostumassa ekoteollisuuspuisto ja sitäkin toimintaa tukeva osaamiskeskus. Näitä valmistellaan paikallisesti alueellisesti ja tarvittaessa laajemmin kehittäjien ja oppilaitosten kanssa.

Elinkeinoelämän tilanne ja näkymät

Teollisuuden kasvu nojaa paljon pohjoisen puuhun. Keiteleen saha kokonaisuus on kehittynyt ja kasvanut vahvasti viime vuosina. Kemijärven biojalostamon tavoitteena on käynnistää toiminta maanrakennustöillä tulevan kesän 2021 aikana. Lopullisia käynnistyspäätöksiä voidaan odottaa vuoden sisällä.

Soklin kaivoshankkeen omistusoikeudet ovat siirtyneet kotimaiselle Suomen Malmijalostus Oy:lle, joka jatkaa käynnissä olevaa kaivospiiritoimitusta Soklin kaivospiirin muuttamiseksi. Ympäristöluvan käsittely jatkuu korkeimmassa hallinto-oikeudessa. Järjestely mahdollistaa sen, että Soklia koskevat selvitykset ovat käytettävissä kotimaassa. Suomen Malmijalostuksen tavoitteena on analysoida hankkeen kehittämis mahdollisuuksia ja päättää Soklin tulevaisuudesta.

Matkailun tilanne on samanlainen kuin muuallakin Lapissa. Erityisesti kesäaikana oli matkailijoita ja kuluvan vuoden aikana etätyöntekijöitä ja muita alueelta aikaisemmin lähteneitä. Tätä samaa kehitystä on ollut nähtävissä laajemminkin.

Myös kaupan alalla on ollut osin vilkkaampaa kuin aiempina vuosina. Erityisesti tämä näkyy kulutustavara, rakennus- ja sisustustavarakaupassa sekä vapaa-ajantarvikkeiden kaupassa. Alkutuotannon osalta tilanne on ollut vakaampi.

Työvoiman kysynnän ja osaamistarpeiden näkymät

Henkilöstömäärän kehitys oli lievästi miinuksella jo alkuvuodesta 2020 ja henkilöstömäärän väheneminen lisääntyi toisella vuosineljänneksellä. Kolmannella vuosineljänneksellä kehitys parani, mutta henkilöstömäärä oli edelleen edellisvuotta alempi. Itä-Lapissa TE-toimistoon ilmoittuja työpaikkoja oli viime vuonna 1 070, lähes saman verran kuin edellisenä vuonna.

Koronan vaikutukset näkyvät työvoiman kysynnässä edelleen vahvasti matkailu- ja ravintola-alalla sekä muilla palvelualoilla. Myös vientiyrityksissä on koronan myötä lomautuksia. Rekrytointitarpeen arvioidaan kasvavan puolen vuoden aikana rakentamisen, kuljetusalan ja metsä- ja puutarha-alan ammateissa. Kemijärven biojalostamohanke lisää toteutuessaan työvoiman kysyntää ja parantaa alueen työllisyyttä. Työnhakijapula-ammattien määrä on lisääntynyt ja on Lapin seuduista toiseksi suurin. Työvoiman saatavuusongelmia on erityisesti hoiva- ja kuljetusalalla, mutta myös mm. opetus- ja rakennusalan ja teollisuuden ammateissa.

Työnhakijoiden ikääntyminen ja osaamisvajeet korostuvat alueella. Alueen kunnilla on meneillään veto- ja pitovoimahankkeita uusien asukkaiden saamiseksi. Työvoiman saatavuutta tukevat alueen koulutustarjonnan lisääminen ja etäopiskelumahdollisuudet.

Työttömyyden määrän ja rakenteen näkymät

Koronaviruksen rajoitustoimien vaikutukset työttömyyteen olivat Itä-Lapissa lievemmat kuin Lapissa keskimäärin. Helmikuusta maaliskuuhun 2020 työttömyys lisääntyi 22 % ja huhtikuu loppuun mennessä 55 %. Työttömyys on Itä-Lapissakin laskenut korkeimmista lukemista. Vuodenvaihteessa työttömiä oli alle viidenneksen enemmän kuin vuotta aiemmin. Alkuvuoden aikana ero vuodentakaiseen on hieman kasvanut ja työttömien määrä on viime vuoden maaliskuun nousseissa lukemissa.

Lomautuksia on matkailu- ja palvelualoilla sekä vientiyrityksissä. Kemijärven biojalostamohankkeen rakennusvaiheen käynnistyminen suunnitellusti näkyisi alueen työttömyyttä alentavasti loppuvuoden aikana. Seutukunnan kunnista koronaepidemian vaikutukset näkyvät selvimmin Kemijärvellä ja Pelkosenniemellä. Posiolla ja Savukoskella koronaepidemian vaikutukset työttömyyteen olivat lievimmät ja Savukoskella työttömyys on laskenut takaisin epidemiatilannetta edeltäviin lukuihin.

Ikääntyneiden osuus työnhakijoista on Itä-Lapissa korkea. Koronaepidemia-ajan työttömyyden kasvu on kohdistunut erityisesti alle 50-vuotiaisiin. Työttömyyksien pitkittymisen myötä pitkäaikaistyöttömyys on lisääntynyt voimakkaimmin Lapin seutukunnista. Alueen kunnista Kemijärvi on mukana Lapin työllisyyden kuntakokeilussa. Kuntakokeiluun siirtyi maaliskuussa 280 kemijärveläistä työnhakijaa, joista työttömiä 230.

Tunturi-Lapin seutukunta

Kittilä, Kolari, Muonio, Enontekiö

Tunturi-Lapin seutukunnassa asui vuoden 2020 lopussa 14 466 henkilöä. Vuoden aikana väestö kasvoi 21 henkilöllä. Vuoden 2020 lopussa työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli 16,4 % ja työttömiä työnhakijoita oli 1 154.

	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yrittäjyys	0	0	+
Työttömyyden määrä ja rakenne	0	0	+
Työvoiman saatavuus	0	0	-

Arviointisteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (- -) paljon heikompi

Yleiskuva alueen tilanteesta ja näkymistä

Seutukunnan elinkeinoelämän perusta on luonnossa ja luonnonvaroissa ja niiden kestävässä hyödyntämisessä. Alueella sijaitsevat valtakunnallisesti merkittävät ja kansainvälisesti tunnetut matkailukeskukset. Merkittäviä työllistäviä aloja ovat autojen testaustoiminta, matkailu ja sen liitännäiselinkeinot sekä kaivostoiminta. Matkailuun liittyvällä alkutuotannolla on kasvava merkitys. Alueen vahvuutena on monipuolinen pk-yrityskanta.

Koronapandemian vaikutukset ovat olleet kaikkein voimakkaimmat juuri tälle seutukunnalle. Vaikutukset ovat näkyneet kansainvälisen matkailun loppumisena ja rajalla tapahtuvan liiketoiminnan hiipumisena. Rajayhteistyötä ja kauppaa tehdään koko seutukunnan läntisellä raja-alueella, mutta erityisen merkittävää kauppaa ja yhteistyötä on Kilpisjärven alueella.

Kittilän kaivosta käytetään usein esimerkkinä kestävästä kaivostoiminnasta Lapin herkässä luonnossa ja matkailukeskuksen läheisyydessä. Viimeisten vuosien aikana on eri elinkeinojen vuorovaikutus ja yhteensovittaminen samoilla alueilla tullut haasteelliseksi. Ylläksen matkailualueen läheisyyteen suunnitteilla oleva kaivosohanke on saanut aikaan voimakkaan vastareaktion. Uhkana on vesien pilaantuminen ja negatiiviset vaikutukset matkailuelinkeinoon.

Seutukunnan yksi keskeinen kehittämisteema on saavutettavuus. Lentoliikenteen reitien kehittämisessä on menty eteenpäin. Kittilän lentokentän toimintoja on laajennettu vastaamaan paremmin kasvavaan matkailijavirtaan. Liikenne on ollut Kittilän kentällä vilkasta etenkin talvisin, sillä lentoasemalta on erinomaiset yhteydet moniin Lapin tärkeisiin lomakohteisiin. Tällä hetkellä kansainvälinen lentoliikenne on pysähdyksissä ja kotimaan lentojenkin määrä on vähentynyt. Junaliikenteen kehittämisessä nähdään tärkeänä Kolari-Tornio-välin sähköistäminen.

Valtatie 21 on merkittävä elinkeinoelämän yhteys Norjaan ja se kuuluu Eurooppateiden verkkoon (E8 Turusta Kilpisjärvelle). Tie kulkee Ruotsin rajan tuntumassa ja muodostaa yhteyden myös Ruotsiin. Poikkeustilanne on lisännyt merkittävästi valtatie liikennemääriä. ELY-keskuksen mittauspisteillä Kolarissa ja Kittilään johtavalla tiellä on liikenne ns. matkailun vaihtopäivinä lisääntynyt aiempiin ennätyksiin nähden selvästi.

Seutukunnan väestökehitys on ollut positiivista ja alueella kärsitään normaaleina sesonkiaikoina jatkuvasta ammattitaitoisen työvoiman puutteesta ja pahenevasta asuntopulasta. Asuntopula on jonkin verran helpottanut, kun yksityiset toimijat ovat lähteneet rakentamaan uutta asuntokantaa.

Suomen Yrittäjien teettämän työelämägallupin mukaan etätöitä teki viime vuonna lähes puolet työllisistä. Monipaikkainen työ ja etätöiden kiinnostavuus on nostanut esille myös tarpeen yhteisöllisille etätyötiloille. Tällaisia mahdollisuuksia on otettu käyttöön tunturikeskuksissa, esimerkiksi Levillä ja Ylläksellä. Lappi kiinnostaa työnteonpaikkana ja yhteisölliset työtilat ovat tarjonneet mahdollisuuden yhdistää työ- ja vapaa-aika uudella joustavalla tavalla. Lappiin voi kehittyä toimistohotellien verkosto, joka houkuttelee työntekijöitä ja yrittäjiä eri puolilta maailmaa tarjoten puhtaan ilman ja luonnon sekä avaruutta.

Elinkeinoelämän tilanne ja näkymät

Pandemiatilanne on näkynyt erityisen vahvasti Tunturi-Lapin matkailussa. Yritykset ovat toimineet aktiivisesti terveysturvallisen matkailun kehittämiseksi. Alueen koronatilanne on noussut yksittäisten tapausten kautta valtakunnan mediassa näkyville negatiivissävytteisesti. Rajoitustoimien nopeat käännteet ovat omalta osaltaan vaikeuttaneet yritysten pitkäjänteistä toiminnan suunnittelua ja kehittämistä.

Matkailukeskuksissa on panostettu maastopyöräreittien kehittämiseen. Maastopyöräilyreittejä on alueella satoja kilometriä, joista osa on säännöllisesti huollettuja talvipyöräilyreittejä. Matkailukeskuksissa ei viimeisten vuosien aikana ole ollut merkittäviä investointikohteita, joten pohjaa uusien investointien käynnistämiseksi lähivuosina on olemassa. Uusinvestoinnit kohdistuisivat asunto-, hotelli- ja mökkirakentamiseen sekä hissi-investointeihin.

Kuntien investointitoiminta painottuu korjausrakentamiseen sekä reittien ja teiden ylläpitoon. Kaivosyhtiö Agnico Eagle Finland investoi 160 miljoonaa Kittilän kaivoksen laajennukseen. Kaivokseen rakennetaan yli kilometrin syvyyteen ulottuva kaivoskuilu. Laajennuksen myötä kultakaivoksen kapasiteetti kasvaa. Tällä hetkellä kaivos työllistää alihankkijoineen yhteensä noin 1 000 henkilöä.

Kaivosyhtiö Hannukainen Mining -yhtiö on perustanut toimipisteen Kolariin. Yhtiö suunnittelee Hannukaiseen rautakaivosta. Suunnitelmissa on louhia kaivoksesta 6 milj. tonnia malmia vuodessa 20 vuoden ajan. Kaivosohjelma on herättänyt voimakasta vastustusta johtuen mahdollisista ympäristölle ja matkailulle aiheutuvista riskeistä.

Lapin kylmät olosuhteet ovat luoneet hyvät edellytyksen ajoneuvojen testaustoimintaan ja elämyksien kokemiseen. Alueella tehdään isojen autojättien erilaista testaustoimintaa hyvin eristetyissä olosuhteissa. Isot autonvalmistajat tuovat alueelle asiakkaitaan ajamaan ja kokemaan lumen ja jään vaikutuksen ajamiseen. Myös autotestaustoiminta on kärsinyt poikkeustilasta.

Työvoiman kysynnän ja osaamistarpeiden näkymät

Vuoden 2020 alkukuukausina henkilöstömäärä oli Tunturi-Lapissa edellisvuosien tapaan kasvussa. Vuoden toisella neljänneksellä henkilöstömäärän vuosimuutos painui vahvasti miinukselle ja eniten Lapissa. Kolmannella Seuraavalla vuosineljänneksellä näkyi käännettä parempaan, mutta henkilöstömäärä jäi edellistä vuotta alemmaksi.

Matkailualan työvoiman kysynnän hiipuminen näkyy Tunturi-Lapin työvoiman kysynnässä. TE-toimistoon ilmoitettiin viime vuonna avoimia työpaikkoja 1 760, mikä on

puolet vähemmän kuin vuotta aiemmin ja vähemmän kuin edellisinä vuosina. Kotimaisten matkailijamäärien kasvusta huolimatta alueen matkailun ja erityisesti ohjelmapalvelujen työvoimatarpeen elpyminen kohti normaalimpaa on riippuvainen kansainvälisen matkailun uudelleenkäynnistymisestä.

Työnhakijapula-ammatteja on enää muutamia matkailu- ja palvelualan työvoiman kysynnän ollessa vähäistä. Lähiajan työvoiman tarve ja pula tulee keskittymään lähihoitajiin, raskaskoneasentajiin ja metsäkoneenkuljettajiin. Uhkana on, että palvelualan työntekijät siirtyvät muihin ammatteihin ja muille toimialoille. Tämä tarkoittaa, että matkailutoimialan elpyessä työntekijöiden saaminen tulee olemaan entistä vaikeampaa ja edellyttää yhä vahvempaa panostamista työvoiman rekrytointiin muualta Suomesta ja ulkomailta. Koulutuksen merkitys korostuu ja kaikki koulutusmuodot tulee ottaa käyttöön. Kaivostoiminta työllistää normaalisti. Autotestaustoiminta on työllistänyt talvella hyvin, mutta kausi on poikkeustilasta johtuen loppunut normaalia aiemmin.

Työttömyyden määrän ja rakenteen näkymät

Koronarajoitustoimien vaikutus on näkynyt työttömyyden kasvuna Lapissa rajuimmin Tunturi-Lapissa. Maaliskuun 2020 aikana työttömien määrä yli kaksinkertaistui ja huhtikuun loppuun mennessä työttömien määrä oli jo yli kolmikertainen verrattuna helmikuuhun. Työttömyys on korkeimmista lukemista laskenut, mutta vasta hieman vuodentakaisen maaliskuun rajusti nousseiden lukujen alle. Vuodenvaihteessa työttömiä oli edelleen yli 80 % ja helmikuussa 75 % enemmän kuin vuotta aiemmin eli koronaepidemiaa edeltävään tilanteeseen on matkaa.

Ravintolatoiminnan maaliskuiset rajoitustoimet heikensivät tilannetta entisestään. Muusta Lapista poiketen Kittilässä ravintolatoiminnan sulkutoimia jatkettiin huhtikuulle. Rajoitustoimien myötä yritykset ovat joutuneet taas lomauttamaan henkilöstöään ja myös irtisanomisiin. Irtisanomiset lisääntyvät mahdollisten yritysten lopettamisten ja konkurssien myötä. Työttömyyden kääntyminen vahvemmin alenevaksi on riippuvainen kansainvälisen matkailun elpymisestä.

Työttömyyden vaikeutuminen on näkynyt ja näkyy edelleen seutukunnassa erityisesti Muoniossa, Kittilässä ja Kolarissa. Enontekiön, jonka työttömien osuus työvoimasta on tyypillisesti alueen korkein, työttömyyteen koronaepidemian vaikutukset ovat olleet muita alueen kuntia pienemmät.

Työttömyyden kasvu on kohdistunut kaikenikäisiin, mutta palvelualan työvoiman ikärakenteesta johtuen erityisesti alle 50-vuotiaisiin. Myös ulkomaalaisten työttömyys on lisääntynyt voimakkaasti. Työttömyyksien pitkittymisen myötä pitkäaikaistyöttömyys on lisääntynyt voimakkaammin kuin Lapissa keskimäärin.

Pohjois-Lapin seutukunta

Sodankylä, Inari, Utsjoki

Pohjois-Lapin seutukunnassa asui vuoden 2020 lopussa 16 347 henkilöä. Vuoden aikana vähennystä oli 75 henkilöä. Vuoden 2020 lopussa työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli 14,3 % ja työttömiä työnhakijoita oli 1 129.

	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk:n kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yrittäjätoiminta	0	0	+
Työttömyyden määrä ja rakenne	0	0	+
Työvoiman saatavuus	0	0	0
Arviointiaskeikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (- -) paljon heikompi			

Yleiskuva alueen tilanteesta ja näkymistä

Pohjois-Lapin vahvuutena on luonto, luonnonvarat ja luonnon olosuhteet sekä rajayhteistyö etenkin norjalaisten kanssa. Alue on Euroopan Unionin pohjoisin seutukunta. Matkailun merkitys ja kasvu on näkynyt seutukunnan pohjoisosissa voimakkaana matkailurakentamisena. Matkailun kasvu on ollut viime vuosina vahvinta koko Lapissa ja se on näkynyt aluetta kuvaavissa tilastoissa. Painopisteenä on ollut tavoitella ulkomaisia laatutietoisia matkailijoita. Myös saavutettavuuteen on panostettu ja lentoyhteydet ovat parantuneet edellisistä vuosista. Alueelle on tullut suoria reittiyhteyksiä Keski-Euroopasta Ivaloon.

Koronasta johtuva poikkeustila, joka on pysäyttänyt ulkomaisen matkailun lähes täysin, on ollut raskas taakka pk-yrityksille. Kesällä, kun yhteydet olivat Norjaan auki, vilkastui kotimainen matkailu ja se piristi alueen elinvoimaa. Kun rajat suljettiin, on tilanne ollut huolestuttava erityisesti rajakaupassa.

Seutukunta on fyysisesti laaja ja elinkeinorakenteeltaan monipuolinen. Koko seutukunnassa matkailun merkitys on tärkeä. Seutukunnan eteläosassa kaivostoiminta ja malminetsintä muodostavat merkittävän tulolähteen monelle perheelle. Ivalossa auto- ja kylmätestaus ovat kasvaneet merkittävästi viimeisten vuosien aikana ja se on mer-

kittävä työllistäjä alueella. Utsjoella kalastusmatkailu Tenojoen ympärillä on ollut merkittävää vuosikymmenien aikana. Monelle suomalaiselle Teno on henkireikä, johon on kesäisin päästävä yksin tai tietyllä porukalla.

Elinkeinoelämän tilanne ja näkymät

Matkailussa on ollut haastava vuosi koko seutukunnassa. Piristystä toi kesän kotimaan matkailijoiden virta Norjaan. Myös rajakaupan tilanne on haastava, kun norjalaiset eivät ole päässeet ostoksille Suomen puolelle. Tällä hetkellä käydään keskustelua Tenon lohenkalastuksen keskeyttämistä ensi kesäkaudella. Kalastusmatkailu on merkittävä elinkeino alueella. Jos Tenon kalastusmatkailu loppuisi kokonaan, tarkoittaisi se yli 4 milj. euron tulomenetystä Utsjoen aluetaloudesta. Asiaan liittyen on muodostettu äkillisen rakennemuutoksen työryhmä.

Kuljetusalan haasteet ovat lisääntyneet matkailun vähentyneiden kuljetustarpeiden myötä ja tulevaisuuden näkymät ovat kytköksissä kansainvälisen matkailun elpymiseen. Vain yksittäiset henkilökuljetusyritykset ovat hyötäneet korona-aikana, kun vuoroja on lisätty henkilörajoituksien vuoksi esim. työmatka- ja koulukuljetuksissa.

Pohjois-Lapin seutukunnassa on rakennettu merkittävästi. Utsjoella koulurakennukset ovat valmistuneet Karigasniemelle ja Utsjoelle. Nuorgamin koulurakennuksen suunnittelu on käynnissä. Ivalossa ja Sodankylässä isot koulurakennustyömaat valmistuvat vuonna 2022. Yksityisellä puolella rakentaminen on ollut lähinnä matkailurakentamista, jotka valmistuttuaan hiljentävät yksityisen rakentamisen.

Kaivostoiminnalla ja koko mineraaliklusterilla on erittäin merkittävä rooli Sodankylässä. Sodankylässä toimii Kevitsan kaivos. Suljettu Pahtavaaran kaivos tutkii ja etsii mahdollisuuksia avata toimintansa uudelleen. Sakatin kaivoshanke on yksi Euroopan merkittävämpiä esiintymiä ja hankkeessa on käynnistynyt YVA-prosessi, Hankkeen rasiitteena on Natura-suojeltu Viiankiaapa. Yhtiö valmistelee hanketta ja käy sidosryhmäkeskusteluja toteuttamismahdollisuuksista. Alueella toimii useita malminetsintäyhtiöitä ja kunta on suunnitellut palvelukeskusta toiminnan tukemiseksi ja kehittämiseksi.

Työvoiman kysynnän ja osaamistarpeiden näkymät

Pohjois-Lapin henkilöstömäärän vuosikehitys painui miinukselle vuoden 2020 toisella neljänneksellä. Kolmannella vuosineljänneksellä näkyi jo käännettä parempaan, mutta henkilöstömäärä oli edelleen edellisvuotta alempi. Matkailualan työvoiman kysyntä on olennainen osa Pohjois-Lapin työvoima kysyntää. Koronapandemian aiheuttama matkailun työvoimatarpeen väheneminen näkyi TE-toimistoon vuonna 2020 ilmoitettujen avointen työpaikkojen määrän vähenemisenä alle puoleen edellisestä vuodesta. Avoimia työpaikkoja ilmoitettiin kuitenkin TE-toimistoon viime vuonnakin lähes 1 700.

Sodankylässä Kevitsan kaivos työllistää edelleen hyvin eikä ole lomauttanut työntekijöitä missään vaiheessa. Kevitsan tilanteen vakaus työllistää hyvin myös alihankintaketjuja ja pitää yllä palvelusektoria alueella. Ivalon testaustoiminta on työllistänyt koronasta huolimatta.

Työvoiman saatavuusongelmat eivät ole väistyneet Pohjois-Lapissakaan. Opetusalalla on pulaa erityisesti varhaiskasvatusopettajista. Koulutettuja varhaiskasvatuksen osajia on siirtynyt vanhuspuolelle. Teollisuudessa osaavia asentajia on vaikea löytää, mutta asiantuntijatehtäviin saatavuus on parempi. Autonasentajan ammatti on murroksessa. Hoiva-alalla on jatkuva työvoimapula koko alueella, etenkin sairaanhoitajista ja lähihoitajista. Puhtaanapitopuolella on jatkuva pula työntekijöistä tulevaisuudessakin. Myyjä on, mutta erikoismyyjiä on pulaa. Alueelta arvioidaan lähtevän rakennustyöntekijöitä Kemin Metsä Fibren rakennustyömaalle tai Kemijärvelle reissutöihin.

Työttömyyden määrän ja rakenteen näkymät

Koronaviruksen rajoitustoimet näkyivät viime vuoden keväällä Lapin seutukunnista Pohjois-Lapissa toiseksi eniten. Maaliskuun aikana työttömyys lisääntyi 68 % ja huhtikuu loppuun mennessä jo 134 % verrattuna helmikuuhun. Työttömyys on korkeimmista lukemista laskenut, mutta työttömien määrä on edelleen viime vuoden maaliskuun nousseissa lukemissa. Vuodenvaihteessa työttömiä oli edelleen yli 80 % enemmän kuin vuotta aiemmin. Vaikka alkuvuoden kehitys on tilannetta hieman parantunut, koronaa edeltävään tilanteeseen on matkaa. Ravintolatoimintaan kohdistuneet maaliskuiset rajoitustoimet heikensivät tilannetta entisestään. Työttömyyden kääntyminen vahvemmin alenevaksi on kiinni kansainvälisen matkailun elpymisestä ja lähirajaliikenteen normalisoitumisesta.

Seutukunnan kunnissa koronatilanne ja matkailualan notkahdus on näkynyt erityisesti Inarin ja Utsjoen työttömyyden kasvuna. Sodankylän parempaan tilanteeseen on vaikuttanut se, että Kevitsan kaivos ei ole lomauttanut työntekijöitä missään vaiheessa ja on ylläpitänyt työllisyyttä myös alihankintaketjuissaan ja palvelusektorilla. Yritysten mahdolliset lopettamiset, konkurssit, kuljetusalan tiukka tilanne ja koulurakennustyömaiden valmistuminen tuovat epävarmuustekijöitä työttömyyden kehitykseen.

Työttömyyden kasvu on kohdistunut palvelualan työvoiman ikärakenteesta johtuen erityisesti alle 50-vuotiaisiin. Työttömyyksien pitkittymisen myötä pitkäaikaistyöttömyys on lisääntynyt voimakkaammin kuin Lapissa keskimäärin. Alueen kunnista Sodankylä on mukana Lapin työllisyyden kuntakokeilussa. Kuntakokeiluun siirtyi maaliskuussa 245 sodankyläistä työnhakijaa, joista työttömiä 175.

Ote julkaisusta:

Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 2021:31

[Alueelliset kehitysnäkymät keväällä 2021](#)